Anul XIII
27 (427)
Sîmbătă
4 iulie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

„Nu vă pot spune cu certitudine dacă capitala noastră a ieșit dintr-o colibă de cioban sau dintr-un palat domnesc; dacă Bucur era Rad sau Ilar împărat, domn sau simplu muritor, dacă acest oraș datorește importanța ce a dobîndit lui Radu cel Frumos sau văilor care duc la Colentina, Sabaru, Ciorogîrla și Ilfovu, cu Dîmbovița cu tot, în Argeș, formînd în grindul lor un fel de pîlnie în care se scurg productele și mărfurile împreună cu patimile bune și rele ale populațiunilor; în care inteligența, activitatea și virtutea dau piept cu prostia, cu lenea și cu viținl; o poziție geografică de acelea care fac orașele cele mari și capitalele de state... Pe zidurile lui, Istoria înscrisese o mulțime de victorii: Mihai gonise pe turci din Cetatea Curtea Veche, luînd-o din mîinile lor cu asalt; în curtea lui, vistierul Dan trecuse sub sabie românească cele două mii de spahii ai emirului; Sfînta Troiță, sau Radu-Vodă de astăzi, sărise în aer cu ierbăria lui Sinan-pașa, urmărit de aproape de viteazul domn».

Ion GHICA

Omagiu Bucureștilor

Arhitectura — artă socială

De vorbă cu arhitectul Octav Doicescu

— Precizăm din capul locului, stimate tovarăș profesor, că întrebările care vi se pun au un caracter mai mult sentimental decît de specialitate, că presupun o anumită atitudine firească a oamenilor de litere vizavi de marile transformări urbanistice cărora le este supus Bucureștiul de cîtva timp. Întrebările pe care vi le punem vin din această dorință firească de a afla un ceas mai devreme părerea unui eminent specialist în legătură cu „ora zilei" în arhitectură. După părerea dv., cînd ultima stradă va fi astupată și ultima clădire acoperită, cum va arăta centrul orașului?

— Este foarte frumoasă întrebarea dumneavoastră. Este mare, întinsă în multe direcții, este și adîncă și emotivă. Nu știu ce să răspund, la ce să răspund mai întîi. Pe de altă parte, îmi acordați o responsabilitate mult prea mare, mă împingeți în această mare arenă publică căreia trebuie să-i aduc contribuția mea. Trebuie să mă și analizez în același timp, ceea ce nu este tocmai ușor. Eu **sunt** în arhitectură, și ca să vă pot răspunde valabil trebuie să ies în afara ei. Nu-mi este comod. Pentru că arhitectura nu este în primul rînd o îndeletnicire de retorică. Aș putea să spun că în unele cazuri, retorismul este chiar dușmanul unui echilibru valoric, al obiectului construit, arhitectura. Multe scăpări importante din atributele unor existențe morale omenești s-au datorat retorismului ireal, încerc totuși să vă răspund.

Ați atacat din plin, principala „matrice" a formării contemporane a omului „orașul" sau tîrgul, schimbul de produse și de idei, sau orgolioasa „cetate" stăpînă și fixă în certitudinile ei. Care din aceste două noțiuni poate să stabilească o poziție în actualitatea noastră?

Sîntem în orașul nostru, București, — și între noi fie vorba — ar trebui să fie mai iubit de oamenii săi. Cum va fi centrul orașului, nu pot să vă spun cu competență. Nici eu și nici alți colegi ai mei de breaslă nu cunosc mai mult decît mine. Alte persoane cu competență publică și profesională sînt destinate ca atare să înlesnească o transformare evolutivă și mai bună a centrului orașului. Personal nu mă îngrijește și nu am îndoieli că ele nu s-ar fi atașat cu bună credință acestei sarcini delicate, obrazul central al orașului. Orice oraș pînă cînd dispare, pentru că istoricește s-au întîmplat și astfel de dispariții, printr-o rapidă decrepitudine, își adaogă în transformări și înlocuiri, elemente componente noi care să îi ilustreze mai bine imaginea locuitorilor lui dinspre lumea cunoscută și deci necesară. **Activitatea** asta din centrul orașului care este puțin enervantă, mai ales pentru că trenează în timp, este totodată și reconfortantă prin dinamismul ei. Personal, sunt sigur că atunci cînd totul va fi terminat, vom avea o surpriză care va fi de o calitate mai bună decît vechile imagini cu care ne obișnuisem. Dar uităm foarte repede imaginile vechi, casele putrede din Strada Academiei sau Piața Unirii.

— În ce măsură se potrivesc dezideratele arhitecturii moderne cu transformările care au loc? Ce poate arhitectura modernă în legătură cu un oraș de specificul Bucureștiului?

— Arhitectura este responsabilă numai ca finalitate în imaginea unui oraș. Reprezintă doar cadrul construit, materializat, al unor impulsuri puternice și multiple, determinante pentru arhitectură. Orașul, ca fenomen de conviețuire în totalitatea lui, este însăși imaginea societăți cu specificul ei. Arhitectura este o artă vizuală, structurată în limitele ei funcționale și tehnice. Orașul, însă, este o vastă structură spațială, socială, economică, psihologică, tehnologică, climatologică, și trecem cu vederea alte relații. Toate acestea determină o simbioză a omului cu spațiul vital al orașului, acest spațiu care domină omul, căruia îi definește un cadru nou, deosebit de spațiul primar om-natură, devenind o matrice contemporană. Arhitectura, cu mijloacele ei, definește și materializează această matrice, care angajează toată activitatea umană din interiorul ei, o subînsumează în ultimă instanță dacă are posibilitatea să o facă.

Este de la sine înțeles că orașul nu este numai rezultatul unei simple și izolate opere arhitecturale. Este rezultatul acelui „urbanism", acelui conglomerat de științe tehnice, economice și umanistice, în care rolul esențial îl joacă coeziunea oamenilor, buna lor asociere în poezia vieții, în plăcerea de a trăi. Dacă arhitectura se izolează de această coeziune, sau urbanismul practicist nu este în stare să o înțeleagă, urmărind valori conjuncturale, sau absolutisme funcționale trecătoare, rezultatul este acel oraș al nimănui, de peste tot. Orașul care își poate schimba cetățenii, ca un tren pasagerii. Nu putem să înlăturăm în întregime această practică. Ea este ilustrată de multe orașe de tip colonial, specifice secolului XIX, orașe care își caută spiritul prin remodelări permanente.

Mă întrebați care sînt dezideratele arhitecturii și urbanismului actual? Este greu de definit în amănunțime. Atitudinea comună și generală a specialiștilor este lupta pentru o

Sânziana POP

(Continuare în pag. 8)

Capitala amintirilor, Capitala de azi, Capitala de mîine de Victor Eftimiu, **Fîntîna cu zodii** de Cezar Baltag, **Orașul meu** de Ilie Constantin, **Nopțile de vară ale Bucureștilor** de Fănuș Neagu, **Interviu cu cel mai bătrîn șofer bucureștean** de Adrian Păunescu, **Centrul este inima** de Sânziana Pop. **Frumoasele cartiere** de Constantin Țoiu.

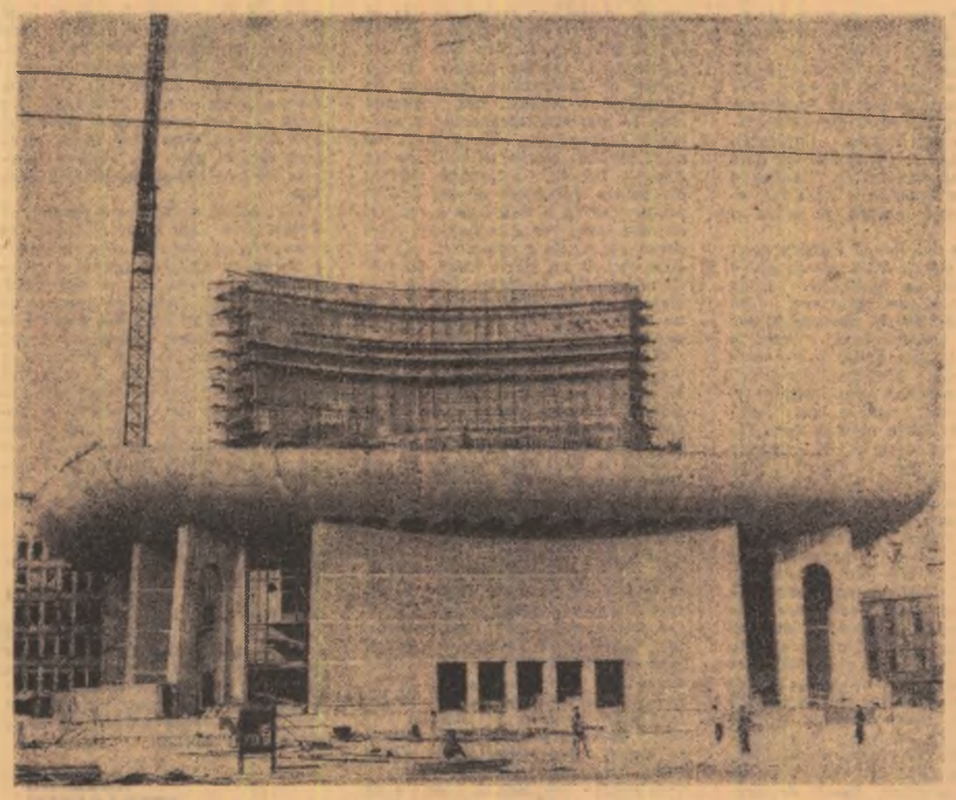

Ateneul Român — 1970

1 iulie 1970 — Moment din construcția noii clădiri a Teatrului Național din București

„Datoria fiecăruia este să-și învețe punctul pe care stă, orașul în care trăiește, țara și continentul mai tîrziu...

Înainte de orice vilegiatură și sportivitate, bucureștenii vor cîștiga să vadă Bucureștii, care în fiece răspîntie sînt alții și la fiece zece metri păstrează pentru călător o surpriză, o bijuterie și o recompensă."

TUDOR ARGHEZI

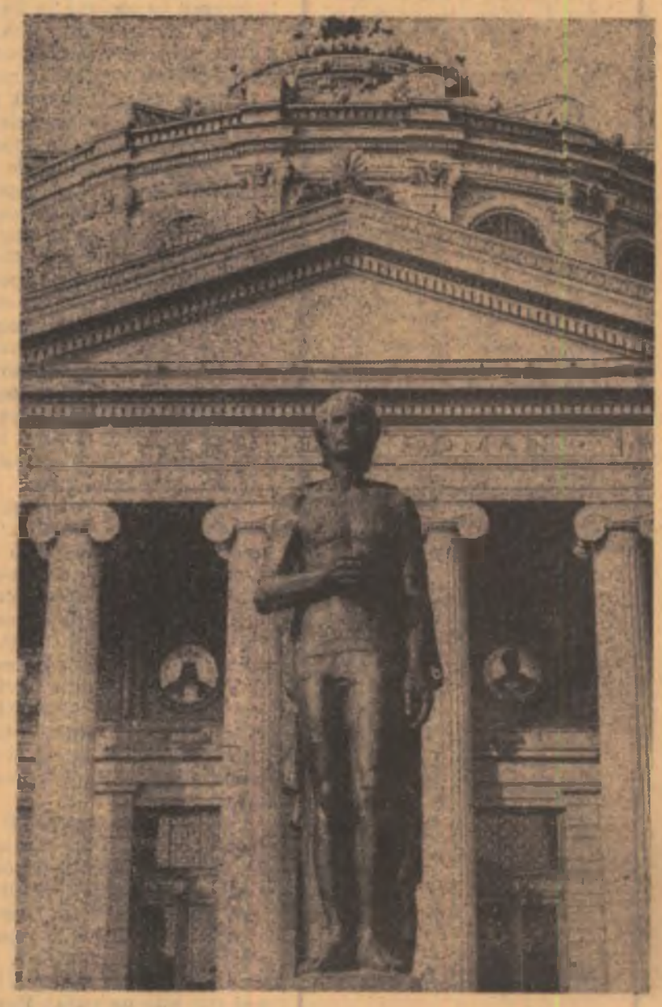

ÎN CAPITALĂ, O NOUĂ CASĂ A CĂRȚII

Editura „Cartea Românească"

— Sînteți directorul editurii „Cartea Românească", a cărei activitate a început recent. Care este programul acestei edituri? Ce va tipări și ce nu va tipări ea? În ce măsură poziția dumneavoastră față de literatură, ca scriitor, va putea fi urmărită în programul editurii căreia îi sînteți director?

a. p.

Într-adevăr, e cazul să anunțăm programul nostru. Editura Uniunii Scriitorilor trebuie să tipărească literatură contemporană, de toate genurile, și traduceri din literatura universală. Editura noastră mai poate tipări, din patrimoniul literaturii române, autori și opere sub îngrijirea unor scriitori contemporani. Nu ne revine sarcina retipăririi moștenirii culturale în ansamblul ei.

Înainte de a fi acceptat să iau această sarcină, aveam despre activitatea editorială cu totul alte idei. Mi se părea, de pildă, citeodată, că apar prea multe cărți mediocre și prea puține cărți bune. Ca editor, însă, îmi dau seama concret că e o mare victorie editorială să tipărești într-un an (așa cum vom tipări noi) de pildă o carte despre E. Lovinescu *„Scepticul mîntuit"* de Eugen Simion, apoi una despre Maiorescu *„Contradicția lui Maiorescu"* de N. Manolescu. Dar mai sînt și alte cărți de critică interesante care au intrat sau vor intra în planul nostru de tipăriturl de G. Dimisianu, Valeriu Cristea, S. Damian, I. Vitner. Dar proza, poezia, teatrul? Au apărut Tudor Arghezi, Zaharia Stancu, Mircea Ciobanu, Irina Mavrodin, Profira Sadoveanu. Dar vor apărea sau sînt de asemenea în studiu în vederea apariției cărți de Demostene Botez, Radu Boureanu, Sergiu Dan, N. Carandino, G. Giurăscu, Margareta Sterian, Virgiliu Monda, Ion Petrovici, Virgil Teodorescu, Ion Caraion, Ștefan Bănulescu, Pop Simion, Titus Popovici, Horia Lovinescu, Petre Solomon, Ion Sofia Manolescu, Eugen Frunză, Paul Goma, Vl. Colin, Paskandi Geza, Tudor George, Ilie Păunescu, Al. George, Petre Stoica, Leonid Dimov, Ion Băieșu, Al. Lungu, Teodor Mazilu, Alexandru Ivasiuc, Vasile Vlad, Nicolae Breban, Nicolae Frînculescu, Al. Miran, Radu Cârneci, Teodor Bals, Rodica Iulian, Romulus Vulpescu, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Corina Cristea, Paul Cornel Chitic, Mircea Cojocaru, Maria Luiza Cristescu, Maria Hadău, Monica Pillat, Ion Omescu, Daniel Turcea (debut editorial) Dumitru M. Ion, Ion Nicolescu, George Alboiu, Virgil Mazilescu, Norman Manea, Adrian Păunescu, (cu un volum de poezii și unul de interviuri) Vintilă Ivănceanu (cu un volum de proză și unul de poezie) Petru Popescu cu un nou roman, Aurel Dragoș Munteanu de asemeni. La timpul potrivit vom lansa scriitorli descoperiți de noi. Cititorul căutător de capodopere, ar putea, la sfîrșitul anului nostru editorial, să ne reproșeze că numărul cărților mari pe care le-am tipărit e prea mic în comparație cu numărul scriitorilor citați mai sus. E cazul însă să reamintim care e condiția capodoperei. Ea poate să apară la începutul carierei unui scriitor, dar și la sfîrșitul ei. Pînă atunci, scriitorul trebuie să facă un permanent efort creator care nu poate însă să rămînă între coperțile manuscrisului său, ci trebuie să vadă lumina tiparului. Fiindcă numai așa, în contact cu publicul și cu reacțiile lui, experiența îl poate duce pe scriitor la o veritabilă împlinire. Cu cîțiva ani în urmă am avut ocazia să discut cu un editor străin exact despre aceste probleme, cu toate că pe vremea aceea nu mă gîndeam că Uniunea noastră va avea o editură și eu voi fi implicat în activitatea ei. L-am întrebat pe acest editor: „Cîți scriitori bat anual la ușa editurii dumneavoastră?" Mi-a răspuns: „Primesc mii de manuscrise". „Chiar mii? Și le citiți pe toate?" „Ne străduim!" „Și publicați multe din ele?" „Destul de multe!" „Cele publicate sînt toate bune?" „Bineînțeles că nu! Dar rezistăm greu presiunii opiniei și trebuie să publicăm..." „În ce constă această opinie și prin ce mijloace se manifestă?" „Scriitorul compară ceea ce publicăm noi la un moment dat cu ceea ce are el în manuscris. Și constată că manuscrisul lui e mult mai bun, iar noi i-l primim îl citim și constatăm că are dreptate, dar mai constatăm în același timp că și numărul lor este excesiv de mare și vrem să-i mai amînăm. Atunci încep să apară articole în presă, la radio, la televiziune: editorii se desinteresează de cultură, nu caută decît cîștigul material", etc.

Acesta ar fi deci, celălalt aspect, cel negativ, care însoțește apariția capodoperei. Trebuie să publicăm mult fiindcă nu știm cum va evolua scrisul unui scriitor. Toate romanele abatelui Prevost (zeci de romane) sînt uitate astăzi, dar *Manon Lescaut* ne pune în fața celei mai simple și fermecătoare capodopere. Ar fi scris-o fără celelalte proaste? Argumentul poate fi îmbrățișat și de cei care n-au oferit niciodată vreo speranță că din scrisul lor se va reține cîndva o povestire bună. Cum să-i convingi să renunțe?

Din fericire, nu ne vin atîtea manuscrise ca să ne alarmăm. Tipărim deci mai puțin decît alții. Avem speranțele întregi.

Marin PREDA

cronica pietonului

Sufletul bucureștean

Dă-i bucureșteanului prilejul de a fi larg la inimă, serviabil, și veți vedea. Întreabă-l unde vine Întrarea Detectivului *sau* Fundătura Miracolelor, *și te va însoți, explicînd pînă la fața locului, intrînd în contradicție cu alți bucureșteni, care își închipuie că știu mai bine decît el străzile Capitalei. Sau, fără a stărui prea mult, fă-l să înțeleagă că n-ai mîncat în ziua aceea, și te va pofti la prînz între ai lui, mustruluindu-și familia, onorîndu-te ca pe un prinț. Vecinii vor crăpa de ciudă. Dar, lasă, le vine și lor rîndul, și-or să-i arate lui Popescu cum se primește.*

Întîmplarea care urmează mi-a povestit-o Ionescu. Un turism cu 3 pasageri rămîne în pană. Tustrei se dau jos, se uită, adică trebuie împins. Ionescu sare, se proptește cu capul în pămînt, în codîrla mașinii, împinge de îi ies ochii, asudă, strigă „cu toții acuma, hai", aleargă, tușește înecat de fumul țevii de dindărăt, turismul se scutură (de ris, și veți vedea, avea toate motivele) mașina o ia din loc, arrivederci (era marca Fiat) și cînd omul, sleit de puteri, se trezește singur în mijlocul străzii, gata să-l calce autobuzele, constată acest lucru: „Ionescule, mare fraier mai ești, ăia erau de mult înăuntru!".

Acasă, ori la serviciu, el va comenta cu vervă și bine dispus, întîmplarea, ca și cum ar fi fost recent avansat. E bună, dom'le, zău dacă nu-i bună! Auziți. Erau trei tipi într-un Fiat...

CANDID

cronica literară

compendiu

CRISTINA TACOI

Ierugi

Cu cea de-a doua carte, Cristina Tacoi ne oferă o surpriză dacă nu în plan valoric, cel puțin în schimbarea modalității de expresie a talentului său: dacă în prima, Așezare de lucruri (1968) recunoșteam o sensibilitate vie care se suprave-gheză cu o anumită luciditate sau circumspecție feminină, conturîndu-și, astfel, și mai pregnant linia delicată a percepției, în Ierugi poeta adoptă o metrică folclorică, aceeași de la început pînă la sfîrșit, fără ca prin acest procedeu formal să obosească prea mult lectorul. Căci dincolo de artificiul la care a recurs autoarea în plachetă de față, artificiu devenit o stare naturală a sa, un mod propriu de a se comunica, bănuim o mai deplină sinceritate a sentimentului, și uneori chiar o adîncire a lui ca în această Ierugă la apa morților: „Ierugă, ștergar vărgat. / Malurile ți-ai surpat, / De legeni pe albie / Putregai de salvie? / / Lingă porțile de-argint, / Mă deștept, nemaiființd / / De la soare mai la vale, / Văd în apa morților. / Verde, umbra porților. / / Undoie aerul mut — / De cîntec neînceput". Limbajul se aplică adeseori cu eficiență ritmului utilizat de Cristina Tacoi, fuzionînd în reliefarea stărilor de spirit proprii descîntecelor sau bocetelor folclorice: „Bate toaca despre noapte / Cu dîntele de la șarpe, / / Aprinde copaci în cer, / Lumine spre nicăieri! / / Du-i pe-o aripă de înger / Floarea florilor de singer — / Pe licărul de la stea / Lerui Doamne, Vinerea. / / Lerui Doamne, greu i-o fi / În valea cu umbre, și / Cu pămîntul peste față, / În seară, în dimineață" (Ieruga la maica mea). *Cu toată unitatea stilistică a acestor* Ierugi *(metrică, lexic popular) trebuie să-i atragem atenția poetei că o nouă carte, asemănătoare, ar dezavantaja-o mai curînd, limitîndu-i expresia la o singură formulă, determinînd, pînă la urmă, sofisticarea unei delicatețe adevărate.*

MIHAI URSACHI

Inel cu enigmă

O sensibilitate pură, eminesciană, proprie scufundării extatice în lumea de parfumuri și culori vegetale, în rîndul ei corectată de umorul, de ironia benignă a lui Ion Barbu din acea parte a creației sale circumscrisă psihologiei Isarlîkului, iată cele două trăsături mai importante relevabile în cartea de debut a poetului Mihai Ursachi, Inel cu enigmă. *La acestea se adaugă o înclinație, de valoare secundară, către asociația absurdă ori suprarealistă, către insolitul gratuit al expresiei, izvorîtă, probabil, dintr-un studiu prea îndelung și curat al melancoliei, armă și reflex de apărare împotriva obsesiei unice.* Inel cu enigmă *probează apariția unui poet autentic, stăpîn pe cuvintele sale, cu o structură muzicală plină de farmec, pierdut în somnul erotic al teilor în floare, trezindu-se, din cînd în cînd, cu cîte o replică de un absurd pitoresc pe buze, interesant în mai toate ipostazele sale. O atmosferă de un straniu poesc generată de subtilitatea savantă a „subiectelor" lirice cultivate de Mihai Ursachi, îmbinînd tonul enigmatic, prețios, cu expresiile cele mai derizorii ale banalului, cotidianului, provoacă atenția noastră la o permanentă stare de veghe. Am spus „subiecte" și vom adăuga încă o caracteristică a modalității lirice preferate de poet: aceea a baladei. Mihai Ursachi narează cu voluptate fie un dialog ezoteric despre* Pythagora și sclavul său divin, Zamolxis (*„Pythagora: Menire înaltă dumnezeiască ți-a fost hărăzită, / Privirile tale-s asemenea timpului. / Deci iată de azi, o Zamolxis / ești slobod să pleci unde vrei, / Destinul făcut-a, ca cu, muritorul, / Tiran peste ceea ce-i veșnic să fiu / / Zamolxis: O fiu al lui Hermes, care în Althalides / Te-ai întrupat, și sufletul tău, călător a trecut / Prin Euphorbos și Hermotimos și-n cele din urmă / În Pyrrhos, pescarul din Delos, / tu Cavaler al Triunghiului / Crezi oare că scitul / se va slobozi de sub tirania Ideii?"*), *fie un* Triplu poem pentru bătrînul pescar Garibaldi *(lipsa de spațiu ne împiedică să-l reproducem), fie această viziune eminesciană cu accentele rigorii barbiene: „Corăbii de aramă cu vele-nsingerate / Purtînd pe ele semnul împărăției perse / Se leagănă pe sfera-mpărțită-n jumătate. / — Aștept o veste clară din lumile inverse... / / Sub dafinii în floare și bolțile de vie / Cîntări crepusculare de lîră și de flaut. / Acum se împlinește o tulbure vecie, / Pe niciun țărm de-acuma eu n-am să te mai caut. / / Curînd voi fi o stană, și viețile trăite — / Simboluri încrustate, pe jumătate șterse, / Alături faraonii vor face piramide... / — Aștept o veste clară din lumile inverse".*

Dan LAURENȚIU

Emil Brumaru

VERSURI

Surprinzător de mature și unitare, sub raport stilistic, sînt versurile lui Emil Brumaru, un poet care trăiește — după cît sînt informat — departe de zarva vieții literare, exersînd cu onestitate o profesiune neliterară. De la început se observă în *Versuri* o bună tehnică poetică, un simț remarcabil al limbii și o voită vetustate. Emil Brumaru introduce în poezie obiectele de bucătărie și scrie mici elegii despre roade și ierburi, punînd lîngă plăcerea de a sugera aromele fructelor catifelate și poezia naturilor moarte oarecare ironie cordială. Procedeul de a scrie patetic și în același timp ironic despre sare, ceai, cartofi, și de a evoca amestecul de parfumuri și culori ale legumelor strînse în lăzi vine de la poeții simboliști și post-simboliști. Pillat, Fundoianu, Voronca, Perpessicius, chiar sentimentalul Minulescu fac cu deliciu inventarul cămărilor și dedică lungi poeme elementelor derizorii din lumea vegetală. Emil Brumaru reînvie acest program avînd grijă să-și cenzureze sentimentalitatea prin umor. El exultă cuțitele de pe masa gospodinei, plita încinsă, mujdeiul ațițător, tava cu ceștile din care se ridică aburi aromați, și compune un imn despre banalul dulap:

„Dulap obscur, în tine arde-un înger / Îmbobocit pe rîșnițî de cafea / Visînd piper rotund și zahăr cubic, / Fără să-ți știe taina nimenea. / / Ouă adînci cu-amiezi sub coaja fină / Tu-ascunzi tăcut, miresme ce le ierți, / Dulci farfurii cu sufletul ca roza / De parfumat lîngă mari pești inerți. / / Dar la amurg cotloanele de umbră / Pline-s de spaima furilor gîndaci! / Unde e cheia tandră și subțire / Spre-a rupe neputința-n care zaci? / / Ca s-auzim cum pentru-ntîia oară / Cuțitele vorbesc de mărul acru / Și scos suav din căni miezul de apă / Să-ți tremure pe rafturi, dulap sacru".

Versul este concentrat și poemul nu se întinde mai mult decît este nevoie. El se apropie, fără prejudecăți, de orice obiect casnic, efortul (și plăcerea) poetului fiind de a sugera, într-o epocă de mecanizare excesivă, bucuria unei existențe rămase la gesturi și preocupațiuni elementare. A scrie, azi, despre bucătărie, dormitoare, bulion, ibrice, motani etc. este un curaj. Poeții mai noi vinează, de regulă, miturile mari și umblă cu limba scoasă după fantomele pure ale ideilor, în poeme din care au izgonit orice referință mai directă la lucruri. Autorul despre care scriem reprezintă, din acest punct de vedere, o excepție. El se întoarce la o tematică socotită minoră (poezia căminului) și scrie, în genere, despre elementele ce trezesc cea mai mare suspiciune poetului modern, devenit — fără să vrea — robul abstracțiunilor inextricabile. Emil Brumaru nu are, așadar, teama de a fi minor și anacronic, și scrie în versuri limpezi (există la el chiar o obstinație a claritații!) despre interioare, prinzuri abundente, despre gospodine cu sîni mari mirosind a pătrunjel și a rîntaș.

Tehnica este simplă: o aglomerare de lucruri și o oarecare solemnitate în evocarea lor. Concludentă, în acest sens, este *Elegia* din fruntea volumului, cu versuri pilite îndelung și bine sunătoare: „O, vechi și dragi bucătării de vară, / Simt iar în gură gust suav de-amiază / Și în tristețea care mă-nconjoară / Din nou copilăria mea visează: / Ienibahar, piper prăjit pe plită, / Pești groși ce-au adormit în sos cu lapte, / Curcani păstrați în zeama lor o noapte / Spre o delicatețe infinită, / Ciuperci cît canapeaua, în dantele, / Icre cu bob bălos ce ochiu-și cască, / Aluaturi tapisate crescînde grele / Într-o dobitocie îngerească, / Moi miezuri de ficați în butoiașe / De ou de melc, înlăcrămate dulce, / Mujdeiuri ireale, șunci gingașe / Cînd sufletu-n mușchi vrea să se culce, / Și-n ceainice vădindu-și eminența / Prin fast de irizări și toarte fine / Ceaiuri scăzute pînă la esența / Trandafirie-a lucrului în sine!"

S-ar putea reconstitui, de am înregistra toate temele poemului, un adevărat ritual casnic, infățișat în momentele lui esențiale: pregătirea prînzului, cafeaua de după masă, gustarea, cu limba plescăind de satisfacție, a fructelor zemoase etc. Vine, apoi, la rînd contemplarea dulapurilor pline cu lichioruri și dulcețuri pietrificate *(Cîntec)*, a tăvilor pe care stau îngrămădite piersici cu pielița subțire și roșie, a sticlelor de untdelemn și de bulion, a rufelor întinse pe funie *(Sentința)* etc.

Ca D. Anghel, Emil Brumaru evocă în versuri parfumurile puternice de după ploaie *(Apocrifa, II)*, aromele grele, unsuroase, ale cepei și acelea, amărui, ale cucutei. Decorticarea unei portocale este un prilej de a medita la starea de sublimitate a materiei *(Amnezie)*. Gospodina care întoarce cu dibăcie cartofii sfîrîitori din tigaie și apare, apoi, purpurie la față în ușa bucătăriei, este o Beatrice cu un simț practic mai dezvoltat: „Glycera are vergi cu care bate / Nervoasă portocalele prea dulci / Și-un păr cîrlionțat de vechi păcate / În care nu e bine să te-ncurci. / / Ce zeu să născocesc să îmi ajute / Cu harul lui ca dînsa să mă lase / Să-i fiu umilul sclav ce scoate plute / Cu grație din sticle lungi la masă? / / Și piersice, stropind-o lin cu apă / Să nu lesine, să-i așez în mînă, / Să strig la papagal cînd o să-nceapă / Să-i ocărască mersul de stăpînă / / Și sînii mari ce-i ține doar afară, / Licențioși, pe ei motani să-și culce, / Cu-n pămătuf să-i scutur la picioare / Din copăcei miresmele năuce / / Și seara să-i citesc cu vocea clară, / Spre-a adormi frumos, poeți sublimi / În timp ce-n porțelane-o să transpară / Războaie între guelfi și ghibelini!".

O cruzime în privința cuvintelor se observă, uneori, la acest poet care vede prin colțuri și dulapuri numai îngeri: îngerii lucrurilor umile. Este cruzimea rafinatului amator de vorbe verzi, nerușinate. O *baladă* și o *Închinare* fac loc, între atîtea suavități, și unor imagini mai fruste, ca de pildă: „vechi piftier de țițe clocitoare". Versul este „un subțire mat de fluture" și chiar mai mult decît atît: „Crud, pirț de înger chiflicind cristale"... etc. Din universul domestic nu este uitată, apoi, latrina („dulci latrine cu hîrtii murdare"), iar niște romanțe — scrise de un Minulescu mai truculent — nu se sfiesc a vorbi de *bucile* nevestelor. Îngerii suavi ai poetului iau, așadar, și înfățișări mai profane, și pentru ochiul comun, mai vulgare: ei rătăcesc nu numai în fructe, legume, în miezul harbujilor și în sînii albi ai femeii, dar și în gălețile cu zoaie și în colțurile murdare ale casei.

Emil Brumaru este — s-a înțeles — un poet format, de un talent ce nu mai poate fi pus la îndoială.

Eugen SIMION

P. V. HANEȘ

Studii de istorie literară

Prețuit și cunoscut autor de manuale de literatură română pentru elevi de liceu, manuale care decenii de-a rîndul au constituit adevărate modele ale genului, P. V. Haneș este și una dintre figurile cu totul stimabile ale cercetării istorico-literare din prima jumătate a veacului nostru. Desigur, P. V. Haneș n-a fost, așa-zicînd, un creator în respectivul domeniu și încercările sale în planul sintezelor pălesc de la distanță în fața performanțelor strălucite realizate de marii săi contemporani, Iorga, Lovinescu sau Călinescu. În schimb, de o neîndoielnică utilitate, chiar și în momentul de față, sînt contribuțiile sale în domeniul cercetării documentaristice, al depistării de noi izvoare și al stabilirii de texte. Există, astfel, chestiuni de istorie literară românească avînd o constantă însemnătate și incitînd mereu la noi controverse, a căror interpretare (fără ca unii beneficiari s-o recunoască întotdeauna!) este practic imposibilă în afara celui mai deschis apel la moștenirea lăsată de P. V. Haneș. Volumul selectiv, recent apărut la Editura Minerva, și însoțit de un util și succint comentariu semnat de Mihai Gafița, stă mărturie elocventă în această privință. Fie și numai exemplele oferite de studiile consacrate lui Alecu Russo și Nicolae Milescu și este suficient pentru a aprecia valoarea contribuțiilor acestora la elucidarea unora dintre chestiunile atît de încurcate ale istoriei noastre literare. Excepționala băgăție a faptelor inedite, în aceste lucrări, este dublată de o remarcabilă rigoare a demonstrației, căreia, la rîndul ei, nu-i lipsește o bine venită și discretă undă polemică. Iată de ce ne putem întreba cum se face că, de pildă, atîtea dintre doctele „contribuții" actuale la stabilirea paternității poemului liric Cîntarea României *eludează cu subtilă abilitate punctul de vedere al lui P. V. Haneș?*

În altă ordine de idei, fără a diminua cu ceva meritele editurii Minerva, rămîne de văzut dacă selecția din opera lui P. V. Haneș nu este totuși prea zgîrcită.

ALEXANDRU GEORGESCU

Pedeapsa

(nuvele)

În alcătuirea lor intimă, piesele acestui volum par a ignora cu maximă seninătate agitația din ce în ce mai cuprinzătoare ce are loc în cîmpul prozei contemporane și al cărei scop declarat este emanciparea ostentativă de formulele narative tradiționale.

În fața plăcerii supreme de a povesti și a evoca întîmplări și oameni aparținînd, după toate indiciile, unor experiențe și observații directe, autorul se eliberează de orice complex novatorist și își vede de treabă, convins că ceea ce are el de spus, simplu și pe înțelesul tuturor, nu are cum să nu intereseze.

Adevărul este că, cel puțin de cîteva ori, cartea lui Alexandru Georgescu ne redă încrederea în bunele și verificatele modalități de lucru ale prozei de inspirație rurală de altă dată. Autenticitatea originară a faptului de viață, în aceste împrejurări, își este ei însăși atît de suficientă încît nu interesează prea mult. Împrejurarea că un bătrîn și decrepit țăran, mereu flămînd, moare fiind forțat cu o cruzime inumană de un altul să ingurgiteze o imensă cantitate de porumb crud pirjolit pe jăratec este, evident, răscolitoare prin ea însăși (Moartea lui Marin Gabernea). *La fel ca cititor, nu poți rămîne indiferent aflînd circumstanțele de un grotesc tragic în care o mamă apelează la mijloace de înfometare sistematică a propriului fecior spre a-l face înapt pentru front* (Umbra) *sau cînd ți se relatează întîmplarea prin care trece o tînără țărancă și ea constrînsă de război să-și rateze fericirea conjugală, acceptînd un mariaj sprijinit pe criterii cu totul exterioare comuniunii de sentiment* (Linica).

Alexandru Georgescu se încumetă însă și în domeniul unor tentative de proză mai elaborată, impulsionată de o optică analitică și de o construcție epică mai ambițioasă prin complexitatea ei. Este cazul amplei nuvele Varia *care ocupă jumătate din economia volumului. De data aceasta, rezultatul este însă dezolant. Absența intuiției psihologice și precaritatea îngust domestică a argumentării narative fac din această scriere o scărîdă și de tot indigestă compunere. În sfîrșit, sentimentalismul atît de minor din povestirea* Irodica înecă *totul în platitudinea cea mai neîndurătoare.*

N. CIOBANU

compendiu

comentarii critice

Ștefan Petică și poezia absenței

Iată un mare poet neglijat pînă astăzi. Cu excepția ediției lui N. Davidescu din 1938, nu a existat nici o altă încercare de publicare masivă a operei lui Ștefan Petică. Abia de curînd, prin ediția îngrijită de Eufrosina Molcuț care semnează și studiul introductiv, notele, comentariile și variantele, a apărut primul volum de Scrieri ale lui Ștefan Petică, conținînd „poezii, poeme în proză, crochiuri lirice și evocări, iar la Addenda poezie și proză inedită". Volumul al doilea va cuprinde „teatru, critică literară, publicistică, studii sociologice și corespondență". Nu voim comenta aici ediția critică, lăsînd sarcina în seama istoricilor literari. Mai interesant ni se pare, profitînd de ocazie, să subliniem cîteva trăsături ale poeziei lui Petică prin care el continuă să răspundă sensibilității moderne.

În jurul anului 1900 poezia lui Petică ar fi trebuit să fie o revelație și asta în ciuda observației noastre că scriitorul se integrează culturii naționale. Scriitorii mari fac fizionomia unei culturi și e inutil a mai spune că se integrează în ea. Cînd observăm o abatere remarcabilă de la cursul normal noi îi căutăm imediat un fond de tradiție, cînd de fapt ar trebui să admitem că ea a îmbogățit acest fond. E clar că privind retrospectiv, în imaginea noastră despre tradiție se dizolvă și inovațiile, astfel că ele ni se vor părea cerute, necesare, previzibile. E ca și cum, turnînd alb peste negru, am spune că albul nu e un accident, avînd afinități delicate cu cenușiul.

Poezia lui Petică a fost însă un accident în tradiția noastră și, atunci cînd afirmam că ea ar fi trebuit să aducă o revelație la momentul respectiv, nu făceam decît să regretăm lipsa ei de ecou. Devansînd epoca, poezia lui Petică s-a consumat ca un scurt joc de artificii și a rămas străină înțelegerii contemporanilor. Pentru prima dată în literatura română ea impunea o copleșitoare imagine a absenței, *adică o ultimă treaptă de extaz și de rugă.*

În poezia lui Petică lipsește divinitatea și totuși „locul rămas gol e centrul unic de fascinație. Ruga înălțată tînguitor către cer, fără șanse și fără sfîrșit, aprinde în jur o dogoare bolnăvicioasă, o febră a așteptării insuportabile. Într-o asemenea poezie absența divinității poate fi transcrisă prin imagini fugare, abstracte, dar nu ele contează, ci tensiunea care le cere. Într-adevăr, tot ceea ce își dorește Petică e străveziu și abstract, fără o determinare care să individualizeze. Pe cerul său trec numai siluete de fecioare pale, umbre, adieri, fulgurații. Chiar decorul său sumbru, muzica densă, aromele grele nu fac parte din fast, ci din atmosferă. Noi nu vedem elementele de decor, ci simțim tensiunea care le naște mereu, în absența idealității, și poezia lui Petică în aceasta constă, în imploratia monotonă, ce se arde pe sine. Invocarea absenței, iată o atitudine fundamentală a condiției umane moderne, private de mituri. În Structura liricii moderne, *Hugo Friederich numea* idealitate goală *locul spre care poeții își înalță privirea, lipsiți de credință, dar mînați de o pornire străveche. Astfel ar trebui înțeles și argumentul pe care Petică îl așează în fruntea ciclului* Fecioara în alb *(„Am scris aceste poeme într-o vreme de zbuciumare tăcută și de deznădejde tragică. Era vremea cînd se sfărîmau idealurile cu pornirea furioasă cu care trebuie să se fi dărîmat odinioară idolii de pe altarele lor de marmură albă"): nu ca un document al deziluziilor politice, ci ca o mărturie a reacției cu care omenirea a întîmpinat pierderea definitivă a copilăriei. Chiar dacă Petică nu e un mare posesor al mijloacelor (moartea lui la numai 27 de ani explică totul), el e un mediu grav de rezonanță al epocii și chiar un anticipator.*

O altă intuiție excepțională a poeziei sale rămîne ridicarea tăcerii la rangul de poezie totală. Pe nesimțite, coșmarul absenței coboară din lumea chemată fără speranță în chiar cuvintele acestei chemări. Ajunsă la paroxism, așteptarea nu se mai poate exprima decît prin incremenire și astfel începe, iremediabil, singurătatea. Nimeni nu mai poate face deosebirea între două statui identice, chiar dacă una e goală, iar alta conține o stare prăbușită în sine. Doar poetul, care a parcurs evoluția de la început pînă la sfîrșit, are revelația puterii nemăsurate pe care o deține tăcerea: „Cîntarea care n-a fost spusă / E mai frumoasă ca oricare; / Misterul ei e o beție / De voluptoasă-ndurerare. (...) Dar în cîntarea fără nume / Ascunsă-n negrele vioare / E-o tragedie tăinuită; / Pling albe vise moarte-n floare. / Tristețea lor neprihănită / Atît e de chinuitoare, / Că pune-n suflete pătate / O mistică înfiorare. / Și o chemare zace-n ele / De-o zdrobitoare nostalgie: / Tortura ei necunoscută / Este suprema poezie" (Cînd vioarele tăcură, III). *Un asemenea elogiu al virtualității nu avea să mai aducă decît Barbu și asta într-un timp cînd ideea sărăcirii esenței prin manifestare devenise un bun cîștigat al gîndirii poetice.*

Mai există o calitate a poeziei lui Petică prin care el se situează în mentalitatea noastră contemporană: e vorba de unitatea strînsă a ciclurilor, de înlănțuirea lor dialectică. E semnificativ faptul că poeziile nu au nici un titlu, ele fiind grupate în raza unor obsesii centrale. Astfel, primul grupaj, intitulat Fecioara în alb, *e un poem-fluviu al mirajului rămas veșnic inconsistent; al doilea, remarcat de Călinescu, se numește* Cînd vioarele tăcură *și deplînge imposibilitatea de-a mai exprima o așteptare febrilă; în* Moartea visurilor, *poetul, epuizat de așteptare, coboară „în noaptea fără stele și fără dimineață".*

Poemele în proză sînt și ele imaginea desfășurată a acelorași obsesii.

Deși a avut o bogată cultură, Ștefan Petică nu-și datorează originalitatea unor influențe străine. El are un timbru propriu și rămîne modern mai ales prin fidelitatea cu care și-a trăit drama interioară. De aceea, faptul că opera lui apare acum într-o ediție critică nu poate decît să ne bucure.

Alexandru ȘTEFĂNESCU

efemeride

Bătrînul și Cărțile

(continuare)

Odată trecută surpriza descoperirii (urmă Bătrînul să-i istorisească lui Kim), avu tăria să-și ascundă curioasa putere de devinație. Mai mult: se gîndi s-o cultive. Dacă ar fi izbutit să reducă la un sfert sau chiar la o cincime numărul de pagini citite, — desigur, în scurt timp, ar fi uimit lumea prin cunoștințele lui. După exerciții răbdătoare, observă că, într-adevăr, partea pe care trebuie s-o citească, spre a înțelege totul, scade treptat. Îl copleși o mare fericire și citi astfel sute de cărți într-un timp în care alții abia ar fi sfîrșit două sau trei. Acum era atît de sigur de puterea lui încît o mărturisi singurului prieten pe care-l avea. Acesta nu-l crezu, firește, și, atunci, ca să-i dovedească, citiră amîndoi aceeași carte, apărută cu o zi înainte; el, în zece minute, celălalt, în cîteva ore. Pe urmă i-o povesti: pe măsură ce povestea, pe chipul celuilalt creștea ca o umbră de mirare, pentru că (îi spuse el mai tîrziu) ceea ce auzea era și nu era cartea citită. O mulțime de amănunte nu se potriveau, ideea era schimbată. Acum fu rîndul lui să se mire; reciti, în două-trei nopți, numeroase cărți, pînă la capăt, și constată că puterea lui de a ghici se transformase într-o putere de a inventa. Există oare, între una și alta, o linie despărțitoare, o margine invizibilă, peste care trecem fără să știm? Dacă lumea socotește pe profeți niște mincinoși, confuzia nu provine de aici, din încălcarea acestei margini? Cărțile deveneau de nerecunoscut, ca și cum ar fi fost altele; un fir foarte subțire continua totuși să le lege de ceea ce ar fi trebuit să fie.

Pentru întîia oară se îngrozi!

Acum îi erau suficiente zece, uneori nici zece, pagini, din orice carte, dar nu spre a bănui întreg restul, ci spre a-l inventa. Și, mai ales, îi era cu neputință să citească, atent, supus, ca orice cititor: pe marginea textului, mintea lui o lua razna, fiecare rînd, fiecare cuvînt, se umflau, se umpleau de sensuri, ajungeau să semene cu o carte întreagă.

Nu se poate spune că s-a deprins vreodată cu miraculoasa lui putere de a crea folosindu-se de ceea ce au creat alții. Dar e lucru sigur că pierdu treptat plăcerea de a citi. Pentru că, neașteptînd nimic de la o carte, cunoscînd-o din prima clipă — fie că era un roman, fie că era un poem — el nu era niciodată curios, intrigat sau neliniștit. Imaginația lui prolifera jumătăți, sferturi sau chiar (aproape) cărți întregi, dar el avea în minte, din prima clipă, totul. Ceea ce imagina nu i se dezvăluia treptat, nu era o succesiune, o durată; i se releva dintr-o dată în toate detaliile. Cum nu avea bucuria descoperirii unor cărți necunoscute, n-o avea nici pe aceea a inventării lor.

Cînd împlini șaptezeci de ani, observă că fusese colaboratorul nesolicitat al multor mii de autori, că aproape nu exista carte în lume pe care el să n-o fi scris în proporție de nouăzeci și nouă la sută, dar, că, în tot acest timp, nu scrise cu adevărat *nici o singură carte*. Pierduse doar cu desăvîrșire plăcerea de a citi. Plecă într-o călătorie de luni de zile. Pentru întîia oară, din adolescență, de cînd își descoperise ciudata însușire, nu citi, cît dură călătoria, nimic. Privi, de pe puntea vaporului, apele oceanului și cerul înstelat, privi zăpezile veșnice de pe vîrfurile munților la poalele cărora ajungea... Era mulțumit și liniștit, cum nu mai fusese de mult. Cînd se întoarse, constată că s-a vindecat.

— Ah, domnule, ce nefericit sînt de atunci! își încheie el povestea, uitîndu-se la Kim. Nu-mi găsesc rostul, nu-mi prieste nimic. Îmi regret infirmitatea, viciul acela, cum să-i spun... Stau, zile-ntregi, pe banca aceasta, și *aștept să mor*.

Rosti ultimele cuvinte cu o voce deznădăjduită și fu prima oară de la începutul întîlnirii lor, cînd Kim îi văzu obrazul agitat de o spaimă nedeslușită, care-i umaniza trăsăturile.

Nicolae MANOLESCU

Frumoasele cartiere

PRIVIRE PE FEREASTRĂ

Ziua se întîmplă să treacă oile cu măgarul între ele și dulăii ciobănești vigilenți pe de lături, cu limbile scoase, ca în mișcarea milenara a transhumanței. Copii din blocuri, care în luna aceasta a televizorului sînt Overath, Jair, Uwe, și ai căror bunici sînt țărani aduși nu de mult de fetele sau de băieții lor, la oraș, nu știau ce sînt oile, cum sînt oile, sparițiile acestea defilînd încet printre blocurile pe aleile lungi de asfalt cu lampadare înalte unde noaptea se aprinde frenetic neonul. Bunicii lor, foștii țărani, sătui de oi, le explică nepoților citadini, ce-i oaia — bătrînii aceia care stau ceasuri întregi, nemișcați, pe băncile din fața cuartalurilor, vorbind între ei, tot de ploi și de cîmpuri, ca în porțile caselor țărănești (și acum, în cadrul modern al noii lor existențe își zic între ei „vecine", ca peste gard, anulînd orice distanță)

Tîrla de unde veneau oile, ireal rătăcite în peisajul cartierului acestuia orgolios, care își spune, scurt, TITAN, conștient că nu exagerează cu nimic lucrurile, era așezată pe o insulă verde, pe o rămășiță pastorală a lumii vechi, în mijlocul lacului, „Groapa lui Flax" de altădată, cu o cărare strimtă de lut, spre mal, pe unde turma trecea în monom. Lumea vede trecerea din balcoanele albe, suspendate, și, de sus, spune „vin oile"; iar ele veneau, spre aleile asfaltate, cu lampioane înalte, veneau oricum, potrivit ritului milenar, mișcării de rotație a zilelor și locurilor, deși greșeau grav, cum poate greși numai instinctul, prea sigur de el, în fața cunoașterii dezlănțuite, greșeau, fără să știe, pentrucă, înaintea înnoirilor accelerate, nu avuseseră timp să se retragă, să plece aiurea...

Iar noaptea, după ce toată lumea din pacheboturile acestea definitiv ancorate, s-a culcat și totul rămîne pustiu și arde fantastic neonul, la orele unsprezece treizeci, cel mult douăsprezece fără zece, cu toleranța înțeleasă a unui tren sosind de la mari depărtări, apar, pe alei, ciinii. La unsprezece și treizeci, cel mult douăsprezece fără zece, cu o regularitate obscură, în liniștea nopții de vară, ei vin, liberi pe alei, săltînd umăr lîngă umăr, cu ghearele scrișnind pe asfalt, interni învoiți sau care au fugit, javre de cartier și dulăii ciobănești de la stînă, furișați, unul cîte unul, pe cărăruia strimtă de lut, lăsînd oile anacronice, oile atemporale să și doarmă somnul lor de iarbă lîngă apa în care se oglindesc ochii imenși, ochii roșii ai **Termocentralei,** suspinînd ciclopic, din vreme în vreme, cum ar trece o escadrilă de reactoare cu sunetul spărgîndu-se, singur, în urma lor. Și ciinii, bot lîngă bot, înaintînd în trap ușor pe asfaltul aleilor cu ideea haitei reaprinsă în ei către miezul nopții, convorbind pașnic în mers, avînd aerul că schimbă impresii, se îndreaptă spre ringurile de beton unde se păstrează gunoaiele **Titanului.** Ei încep acolo, evident, lupta, în ringul de beton spiralat ca o cochilie de melc. Întoarcerea nu mai este aceeași, mersul elastic, plăcut, ca plimbarea noctambulilor nărăviți.

Cei puternici, apărătorii tîrlei, ies din ringuri, victorioși, cu resturi între fălcile semeț înălțate. Javrele mici latră după ei inutil (pînă aici a ținut înțelegerea), pe urmă, somnul întîrziind în golul ferestrei deschise, cerul se colorează, trecînd prin nuanțele pastelate ale blocurilor, viorii, frez, pal-cărămizii, iar geamurile **Titanului** eșalonat pe nivele, salută soarele, rînd pe rînd, cu fulgerările lor știute.

Domnișoara Nastasia, Dristorului, Fosta Gura Lupului

Le vom numi **Frumoasele cartiere** cu o amintire din Aragon, deși ele sînt departe de a egala în splendoare palatele din romanele secolului al nouăsprezecelea, viața de lux și rafinament a burgheziei și aristocrației. Numirea aceasta, raportată la cartierele noi bucureștene, ar putea să pară exagerată, dar noi le vom spune totuși astfel, fiindcă sînt ale noastre și fiindcă marchează, într-un timp record, trecerea impetuoasă de la o etapă de semi-civilizație, la civilizația adevărată. Știm cîte cusururi au blocurile acestea, despre toate s-a vorbit, s-a scris, se vorbește, se scrie încă, dar ele au fost ridicate, și sute de mii de oameni au făcut un salt uriaș, în cîțiva ani, de la cocioabă, la apartamentul, — oricît de mic și neizolat, totuși modern, în care s-a născut o generație nouă de copii cu un orizont de civilizație și de cultură incomparabil. Ei, acești copii, au, și fizic, altă înfățișare, sînt liberi, frumoși, se joacă, se mișcă altfel, fără complexul casei mizere, lumea aceasta nouă de edificii fiind toată a lor în sensul strict al cuvîntului. De aceea, pentru consecința extraordinară pe care ele o au de pe acum în comportamentul uman, noi le vom spune, cum le-am spus, **Frumoasele cartiere,** dîndu-le mai întîi valoarea sau înțelesul frumuseții morale.

În București sînt cartiere mai confortabile, mai luxoase, ridicate în alte vremuri, în care dreptul la civilizație era restrîns, și, fiind restrîns, casele acelea atît de largi, de grele și de liniștite, aveau, ele însele, nu numai stăpînii, ceva disprețuitor, ceva de majordom implacabil, deținînd știința exactă a barierelor sociale. Restul — și restul erau cei mai mulți — să se descurce cum știe, între mizerabilii pereți de paiantă, cu muscate în geam, periferia dramei lui Sorbu, unde ambiția cea mai mare, ambiția funestă, țelul existenței, era să **ajungi în Popa Nan...**

Dacă vezi un film românesc de epocă, filmul mahalalei și filmul centrului cu birji, cu domni purtînd pălării de paie a la Maurice Chevalier, cu femeile timpului și cu bărbații timpului atît de ahtiați de **Calea Victoriei,** alunecînd vaporos pe ea ca pe un tobogan, în neant, vei înțelege ușor obsesia Nastasiei, eroina bucureșteană atît de caracteristică vieții de atunci.

La ea mă gîndesc, în autobuzul 40, la Nastasia, ori de cîte ori, trecînd prin tunelul verde al teilor de pe **Dristorului, Fostă Gura Lupului,** văd fetele frumoase de pe **Dristorului, Fostă Gura Lupului,** lumea ei de patimă și nenoroc.

Ieșind din tunelul teilor, autobuzul intră — străbătînd în cinci secunde, o sută de ani — **dincolo,** în propunerea aceasta, brusc hiper-dimensionată, de a locui într-o lume mai ascuțită, în linia ei modernă, într-o lume fără istorie, fiind atît de tinără. Uite, îmi spun, cu regret... dacă domnișoara Nastasia ar fi avut răbdare sau dacă n-ar fi luat lucrurile în tragic, ea ar fi fost bunică azi, dincoace de Popa Nan, în sens invers, spre cărămidării și spre „Groapa lui Flax", cartierul Titan.

Constantin ȚOIU

Nopțile de vară ale Bucureștilor...

...albastre, în iulie, ca o cortină prin care zboară cai fantastici pictați de Magdalena Rădulescu, se clădesc peste mine, adînci, și pămînt sîngelui meu intră în felinarele ascunse între ramuri de tei, și-un gînd boem flutură o pală de cîntec. Trec pe străzi cu pași de lampagiu, halouri de taină, clătinîndu-se în jurul copacilor, cheamă versul, perechi de îndrăgostiți se duc înlănțuite în sărutări fierbinți, șoapta pămîntului e de miere, vinul curat ridică toate grădinile în gură de rai, frunza de iederă spune de dor, cerul e sus și e aproape, ielele, cu părul despletit ies din lacuri și scutură plopii, fîntînile din pare vorbesc cu fetele. Toate nopțile din iulie, luminate de trandafiri și de iasomie, vin dintr-un vis în care ne-am pierdut inima. Iulie e un sîn de țigancă înfierat de iubire, poveste și mătase curgînd din viori, nopțile se alcătuiesc acum dintr-un asfințit de vrajă — magnolii închipuite arzînd și topindu-se laolaltă cu pereți de cer și cu păsări născute în grîu — dintr-un cules al cîntecelor lăutărești, răsucit pe poartă de orient, și dintr-un răsărit în rouă. Nopțile din iulie, sînt potecile prin care sufletul meu pătrunde în poezia Bucureștilor, în cuibul ei parfumat și exotic. Cînd seara se lipește cu urechea de case și aerul mirosae a tutun subțire, iar femeile noastre își scot cerceii, și oglinda le fură și le duce în argint genunchiul, coapsa rotundă și subsoara în care încape botul unui pui de vulpe, năluca unei trăsuri, trasă de doi cai decupați din memoria străzilor, mă poartă la întîlniri cu noaptea. Și sînt lampagiul bucuros, împrietenit cu bucuria. Trimit fantomele dușmanilor să spargă piatră în lună, aprind în vin toate florile cîmpiei, pun clopoței din streașina celei mai frumoase vile a orașului să-mi spargă somnul și spun Zicere cu Nichita Stănescu: „Orice om prost este o gratie. / O, tu abundență de colivii! / Inimă, tu, felina pramatie / pîndind peste tot colibri. / Ca noroc, păsarile cîntătoare / stau la locul lor agățate în cui / Ce noroc, fiecare / are pasărea lui / Fiecare om prost e o gratie groasă / pentru stelele căzătoare / astfel se face că ele se lasă / numai cînd sună ora de culcare. / Atunci cerul rămîne neprivit / și fiecare stea de capul ei, — / iar cine nu a adormit / are dreptul la o pasăre cîntătoare / la două, la trei..".

În nopțile din iulie, covacii Bucureștilor își suie rădăcinile în crengi și vîntul, trecînd prin ei, se face amar, și din cauza asta, în sufletul nostru se face de-un drac și de-un dumnezeu care ne mînă prin tot orașul.

Bucureștii. Și dreptul lui — la două, la trei, la patru sute de mii de păsări cîntătoare.

Fănuș NEAGU

Fîntîna cu zodii

Anul trecut, în toamnă (cînd Saturn retrograda încet pe undeva prin Taur) am contemplat timp de mai bine de un ceas o veche casă din București, casa lui Ioniță Ceganu. Era vreme de ploaie, obosită și melancolică și strada Orzari primea o lumină galben-vestedă, sosind din alt secol, poposind pe prispa de lut, pe cele cinci arcade deschise, sprijinite în stîlpi de lemn. Dacă, vreodată, am înțeles mai deplin ființa astrala a Bucureștilor de acum două secole, a fost, desigur, în momentul acela.

Cu ochii pe jumătate închiși, cu sîngele năpădit de o aromă străveche trec uneori prin adevărate locuri de vreme, încărcate de o magică fascinație. Ele își țes în tăcere pînza de vrajă în care mă înfășor, din cînd în cînd înfiorat. Seara la înflorite desfătări cînd aerul lincezește o risipă de sunete rare, hieroglifa inimii noastre crește un nimb secular.

Este lumea arhetipală, a germenilor de vis și a simbolurilor, a polenului selenar, irizat de lina boare a asfințitului, cînd reînvie imaginile îndepărtate ale copilăriei, cînd aerul trezește conținuturi psihice profunde, izvorîte, parcă, din subconștientul unui oraș. Curtea Arsă, Teiul Doamnei, Hanul Galben, Sfîntul Spiridon (de lîngă fostul pod, cu subțire nume, al Cilibiului), Balta Icoanei, Tîrgul Cucului, Podul de Pămînt, sînt nume de stătătoare și nesmintita amintire. În coșul de lut al tăcerii vremea dospește oracole ierboase, păscute cu evlavie de gîndul melancolic al unor semne apuse.

Între aceste nume vechi, mărturisind străvremi de slavă și lacrimi, inima mea așează semnul mai nou, dar plin de același nectar de nespus, al potirului de piatră din Piața 11 Iunie. El se cheamă Fîntîna cu zodii.

Este o floare siderală, fără petale și fără sepale. O roată cu margini de apă, aburită de o lumină albăstruie, ca o planetă în zori. În mozaic negru, pe fond cenușiu, capricornul bucură balanța, gemenii și fecioara îl mustră pe săgetător, iar scorpionul îl înalță pe crustaceul Lunii, și îl coboară pe zeul cu coamă de foc, pe nobila fiară a Soarelui.

Viața e o roată, pare a spune Fîntîna. Ea înflorește în orice anotimp și se hrănește din mișcarea stelelor. Spini înfocați ca niște împunsături de soartă o aprind și o sting din loc în loc. Cînd e în toi seamănă cu o enormă flacără de apă.

În ceasuri tîrzii, seara, am contemplat adesea truda minunată a plantei de piatră de a aduna apa la rădăcina sfîntului ei destin. Peste turle, arbori și locuri, mătăsoasa și filfîitoarea surpare a timpului măsoară rostogolirea eteratelor ecuații ale dulcelui leagăn de sorți.

Cezar BALTAG

Orașul meu

Chiar numele plural al Capitalei românești, pe care, oficial, îl articulăm tot: **Bucureștii,** te invită la o meditație asupra nenumăratelor orașe cuprinse în marele oraș. Fiecare locuitor, din cei aproape două milioane, își are un Bucureștii al său, și la fel de îndreptățit, fiecare cetățean român, oriunde ar trăi el, are un Bucureștii al său. Firește același lucru se poate spune și despre alte însemnate centre ale țării: cum aș putea uita de Clujul meu, de Iașul meu, de Timișoara mea, de Constanța, Brăila, Bacăul, Brașovul, Aradul, Craiova, Oradea, atîtea orașe **ale mele?**

Ce înseamnă **al meu,** ce înseamnă acest sentiment de posesiune pe care ni-l inspiră un loc de pe harta țării sau altul? Putem rosti, fără eroare: Europa mea, planeta mea, cosmosul meu. În realitate neîncetînd să fie ale fiecăruia dintre noi, cosmosul, planeta, continentul ne servesc mai mult ca sisteme de referință, obișnuit cu scări galactice, locul unde ne aflăm, într-un inel al Căii Lactee, nu prea scăldat în lumini, în puterea stelei Soarele, pe al treilea corp ceresc, în continentul de la nord-estul acelui ocean alungit, lîngă marea de acolo, iar Bucureștiul e aglomerația urbană de la poalele colinelor, nu departe de un fluviu, întins pe cîmpie.

Cu adevărat al cuiva un loc sau altul devine doar prin luarea sa în posesiune, după ce l-ai traversat cu talpa și la-i simțit că te îngăduie cu blîndețea sa indicibilă. Cîți din locuitorii României n-au văzut încă Bucureștiul, iar ne-văzîndu-l cîți nu sînt părtași la ființa lui prin prezența acolo a unei rude, prin scrisoarea unui prieten, prin fotografia din tinerețe a tatălui în cutare piață, sau, pur și simplu, prin conștiința visătoare a unei viitoare posibile descinderi în Capitală?

Întîmplarea face că părinții mei să fi venit dintr-un ținut „istoric" oltenesc, deși situat dincoace de Olt, în județul cu același nume, cu cîțiva ani înaintea nașterii mele, pe malul Dîmboviței cuminți, pierzîndu-se unul într-o fabrică de textile iar celălalt în mulțimea lucrătorilor de la tramvaie. Întîmplarea nașterii mele bucureștene a lăsat urme mult mai adînci decît mă așteptam. Cu anii, tot schimbînd cartierele în căutarea unei locuințe mai primitoare (Ferentari, Apărătorii Patriei) dătătorii vieții mele mi-au înlesnit cunoașterea, nu doar în trecere ci prin așezare și rezidență de oarecare durată, a Capitalei. Împrejurarea că încă din fragedă școlaritate mă răsfățam cu un permis „pe toate liniile I.T.B." a făcut din mine un adevărat Bucureștii-trotter, vechile mahalale le-am străbătut parcă tot căutînd cu luminarea să mă rătăcesc. De centru m-am apropiat mai tîrziu, odată cu distinsul liceu „N. Bălcescu" și euforiile peripatetice ale studenției.

Bucureștiul e pentru mine în primul rînd acea casă, pe care ezit s-o revăd, de pe prelungirea Mărțișor, unde m-am înecat cu aer și-am strigat în primele clipe ale venirii în lume. După aceea, prin văzduhul tulbure al copilăriei locurile se schimbă cu iuțeală, fixîndu-se în adrese, vacanțe, fugi, vizite, prieteni, erori erotice, deplasări (ca tînăr ziarist) prin uzine, hoinăreli de năuc la întîmplare ori căutări. Bucureștiul e drumul meu zilnic, niciodată monoton, în intensitățile felurite ale luminii și orelor. E reîntoarcerea din depărtare cînd mă pomenesc emoționat pînă la sfială în gară sau pe aeroport.

Bucureștiul e copilăria și tinerețea mea, e viața mea urcînd (atît de grăbit) spre maturitate.

Ilie CONSTANTIN

Curtea Veche — ușa de intrare și pisania

Asta mă ține în viață: mașina. Pe jos, sînt bolnav

De vorbă cu DUȚĂ I. AVRAM, cel mai bătrîn șofer din București

E noapte și mă aflu pe o stradă pustie în București. Caut cu ochii un taxi. Îl găsesc. Are numărul 1 B 7914. Șoferul lui e bătrîn și extrem de amabil, cum trebuie să fii tot oamenii, înainte de graba acestei jumătăți de veac. Este cel mai bătrîn șofer care conduce în orașul București. Îl invit pentru ziua următoare la redacție; urcă scările, adus de spate, surprins. Acest om a făcut la volan un drum ce l-ar fi dus, poate, pe lună. Dar el a preferat să alerge cinci veacuri pe străzile Bucureștiului, răspunzînd la apelativul insistent și repetat: *Taxi!*

— Cine sînteți?

— Mîinile mele sînt formate pe volan, spinarea mea are cocoașă făcută la volan. Carnetul meu n-are nici o pedeapsă pe el. Conduc din 1920. Eu sînt șoferul Duța I. Avram, născut în comuna Cojocaru, județul Dîmbovița, în anul 1900, ziua 14 aprilie.

— Cînd ați venit în București?

— Cînd aveam 12 ani.

— De ce ați venit?

— Să mă pricopsesc. Am fost ucenic-mecanic și după aia m-am dus voluntar în armată, unde am stat trei ani, liberat cu gradul de sergent. Eram șofer și umblam cu generali. În 1923 mi-am luat mașină pe piață. *Ford cu mustăți fără pornire.*

— Și ați început să mergeți. Cum era orașul prin care mergeați?

— Orașul era mic, din Piața Victoriei pînă-n Piața mare. Erau trăsuri cu cai care mergeau la un loc cu mașinile; faetoane erau, lumină electrică nu era. Nici la mașini nu aveam lumină electrică. Aveam felinarele în stînga și-n dreapta cu carbid.

— Era mai grea circulația?

— Era mai grea că erau trăsurile la un loc cu mașinile. Dar acum trebuie să mergi repede. Cine știe cînd e mai greu?

— Care era strada pe care vă plăcea să mergeți?

— Pe Elisabeta și pe Brătianu. Aici unde e redacția dumneavoastră era tramvai cu cai.

— Cum arăta Bucureștiul?

— Piața mare era un fel de tîrg, un fel de bîlci. Pasagerul avea răbdare pînă montai cauciucul dacă rămîneai în pană. Mașina nu fugea mai mult de 20 de kilometri pe oră. De la capul podului 'nainte era drum de țară. Agenți de circulație erau 2.

— Numai 2?

— Da, îmbrăcați civil și numiți Mușat și Florescu. Gardieni erau unul la Piața Victoriei și ălălalt la Capșa.

— Pentru ce te puteau amenda?

— Pentru nimic, că le dădeam bacșiș și mă salutau. Treceam cu mașina mea numărul 3754.

Făceau clientele înspre birjari: „Birjaar!" și trăsurile le luau că aveau oamenii mai multă încredere în trăsuri decît în mașini.

— Cîți kilometri ați făcut cu mașina?

— Milioane de kilometri. Sînt format pe volan. Eu nici nu știu să merg pe stradă. Dumneata ai văzut pui de găină?

— Am văzut.

— Ee, dar pui de găină legați de picioare?

— Am văzut.

— Da pui de găină dezlegați cînd li se dă drumul?

— Am văzut.

— Așa sînt eu, nici nu știu să mai fac pasul cînd mă dau jos de la volan. Ca puii ăia de găină.

— Ați avut accidente?

— N-am avut nici un accident, în 50 de ani de volan.

— Cum s-a putut întîmpla asta?

— Mi-am ținut distanța, m-am asigurat. Am avut ochi buni, inima bună, le am și acuma bune. Uite ce am făcut. Nu prea am citit romane, am citit prea puține ziare, numai le-am trecut prin fața ochilor. Așa mi-am păstrat ochii.

— Cum vi se pare Bucureștiul de astăzi?

— E ceva foarte frumos, foarte bine. Unde e Aro era grajdul lui Marghiloman. Bucureștiul e așa cum trebuie.

— Nu e prea mult zgomot?

— Trăsurile făceau și mai mult zgomot.

— Nu e prea mult fum?

— Nu prea. Mașinile sînt mai bune. Dumneavoastră nu știți ce fum scotea o mașină pe timpuri. Mai mult decît zece de astăzi.

— Cum e circulația azi?

— E făcută mai cu cap. Cînd eram eu tînăr nici nu puteam să semnalizez, că n-aveam licurici.

— Ce oameni ați dus cu mașina?

— Mulți. Dar pe cine n-am dus? L-am văzut pe Nicolae Iorga, dar nu l-am servit. L-am dus pe Arghezi cu mașina, că și semăn cu el; cine m-a văzut îmbrăcat curat m-a întrebat dacă nu sînt eu Arghezi. L-am dus pe prefectul Niculeanu de la Capșa acasă. L-am dus pe Mihail Sadoveanu de la Magic-Parc pînă acasă.

Milioane și milioane de oameni mi-au deschis ușa mașinii și s-au urcat pe pernă să-i duc care-ncotro.

— Ce v-a determinat să fiți șofer?

— Eram orfan și sărac; asta m-a dus să mă gîndesc ce mă fac eu pe lume.

— Ce părere aveți despre viteză?

— Îmi place viteza, dar unde trebuie. Să fie teren sigur, uscat și cu vizibilitate. Să mergi repede dar să fii sigur.

— Care e cel mai mare accident pe care l-ați văzut?

— La Elefteriei acum o lună, vreo trei, patru mașini făcute armonică. Dar cîte am văzut. Știi de ce au oamenii accidente? Că sînt răi și ai dracului și nu vor să-și dea prioritate. Fiecare vrea s-o ia înainte. Unul e mai iute ca altul. Unul se crede mai mult ca altul.

— Iubiți mașina?

— Da, foarte mult. O îngrijesc, o fac curată. Dar și cînd mă supăr pe ea o arz. Mă simt pe ea ca un jockeu care stă să sară stănoaga.

— Cum vi se par bucureștenii?

— Noaptea sînt mai cu chef, mai păgubitori. Ziua sînt cuminți, nu fac scandal, plătesc în bună regulă.

Mie-mi pare rău că nu sînt tînăr să pot munci mai departe. Acum ești asigurat de boală și de viață. Ești asigurat de pîine.

— Aveți copii?

— Am două fete.

— Pe unde vă place să mergeți acum cu mașina?

— Pe Magistrală — că e curat și vizibil —, și la Băneasa.

— Pe unde nu vă place?

— Pe unde e încurcată circulația, pe Calea Moșilor, de exemplu: tramvaiele tot țin pîn-la barieră la Obor în spatele lor și n-ai voie să le depășești.

— Cum sînt șoferii de azi?

— Făcuți prea repede și au pălăria în cap. Unii n-au seriozitate. Trebuie să asculte, să învețe să asculte.

— Cum trebuie să fie șoferul?

— Meseriaș, bine crescut și cu școala vieții.

— Cum e timpul în București azi, față de 1920?

— E mai cald astăzi. Atunci, cînd era iarnă — era iarnă. Gerul era ger.

— Cum o duceți?

— Binișor. Față de demult, acum în 10 ani am fost la băi de 5 ori. Îmi pare rău că m-au apucat anii și nu pot eu să încep viața acum. N-am făcut nici o politică niciodată. Dar zău că șoferul e mai asigurat astăzi. Ehe, dacă aș avea măcar anii în cîmpul muncii! Dar și așa e bine, că fac kilometri și kilometri și îmbătrînesc mergînd la volan. Asta mă ține în viață: mașina. Pe jos sînt bolnav.

Adrian PĂUNESCU

Capitala capitala de azi,

„Căci dacă după treizeci de ani... de hălăduire în Bucureşti uneori mi se întîmplă încă să mă rătăcesc prin uliţi sau chiar mahalale întregi necunoscute ; sunt şi altele unde ştiu şi pietrele caldarîmului şi cărămizile copacilor şi scîndurile ulucilor, unde cunosc casă cu casă, le ştiu toată cronica acelor ce i-au sălăşluit timp de o jumătate de veac. Le-am văzut luminate de sărbătoare, precum am văzut filfiindu-le la porţi steaguri albe sau negre : copii crescuţi sub ochii mei şi pieriţi înainte de vreme, bătrîni uitaţi de vreme sub ochii cărora m-am înălţat eu — beteală, flori, zîmbete, lacrimi...

MATEI CARAGIALE

Cu lămpi de petrol atîrnate prin ramurile vişinilor

Erau, pe strada 11 Iunie, spre Filaret, vestitele restaurante de vară, grădinile „La leul şi cîrnatul", „Pariziana", „Suzana", unde bucureştenii se duceau să-şi petrecă serile, la grătarele unde sfîrîiau mititeii, patricienii, fleicile, mărunţaiele de vite, unde pui se răsuceau pe jăratec în frigări triumfale, stropite cu unt şi mujdei (cuvînt franţuzesc care vine de la mousse d'ail, spumă de usturoi) frămîntaţi cu ardei verzi, mici şi iuţi. Parfumul garoafelor pe cari le purtau florăresele, printre mese, în cîntecul discret al lăutarilor se amesteca cu fumul fripturilor suculente, consumate cu ajutorul bateriilor la ghiaţă.

Şi mai erau, începînd din centrul capitalei pînă-n depărtatele mahalale, grădini-restaurante de felul acesta : Enescu, Iordache, Continental, Maiorul-Mura, fiecare cu specialităţile lui, cu lămpi de petrol atîrnate printre ramurile vişinilor, încărcate cu roadele verii, punctînd cu micile lor sfere roşii verdele sombru al pomilor.

Ne reîntorceam după o vacanţă petrecută la Paris în capitala patriarhală, plină de vestigiile abia încheiatei copilării.

După luni şi luni de rătăciri prin Parisul cenuşiu, armonios şi definitiv, după lungi meditaţii în milenara cetate liniştită, reculegeri transcendentale, meditaţiuni grave, privite din calmul înalt al secolelor de linii şi de piatră — acest iureş de curbe şi zigzaguri, de var şi de cărămidă, această superbă furie de-a construi a bucureştenilor — ne umezea ploapele...

Lăcrimau ochii din pricina molozului prăfuit care i îndurera sau de bucuria vitalităţii româneşti, a grabei de-a se moderniza, a rîvnei poporului acestuia spre forme înaintate de confort şi de civilizaţie ? Praf de cărămidă, pulbere de vis, — în cetatea lui Bucur se construieşte. Case mari, de toate formele, de toate culorile, de toate stilurile, de toate dimensiunile înlocuiesc maidane, uliţi, grupuri de cocioabe, grădini boiereşti.

— „Capitala dumneavoastră îmi face impresia unui imens şantier, instalat în mijlocul unui sat imens !", mi-a spus mai acum cîţiva ani, la Bruxelles, deputatul Louis Pierard, preşedintele P.E.N. Clubului belgian...

De la satul lui Bucur Ciobanul, pînă la oraşul de azi, ce salt !

★

Să fie într-adevăr satul lui Bucur ?

Se pare că nu vestitul cioban a întemeiat Cetatea de pe malurile Dîmboviţei, ci numitul Abu-Kureiş, fiul lui Gebel-el-Himme, din tribul Kureişilor, care s-au revoltat împotriva califului Omar şi au fondat şi Gebelul din Siria.

Aşa cel puţin mărturiseşte muezinul Evliya Celebi, călător turc, care, pe la jumătatea veacului al şaptesprezecelea, a bătătorit marea împărăţie a sultanului de la porţile Vienei pînă la graniţa persană, din Crimeea, pînă-n Egipt şi pînă la Higiaz.

Povestea călătoriilor lui Evliya Celebi a apărut (opt volume din zece) în editura Institutului de Istorie turcă şi cuprinde date foarte interesante, privitoare la provinciile româneşti.

Nepot al marelui vizir Ahmed Meleh-paşa, muezinul Evliya Celebi, s-a dus să-şi vadă unchiul care, scos din vizirat, era valiu la Silistra.

Această primă călătorie prin părţile noastre a stîrnit pofta muezinului să mai facă vreo două, cu vagi misiuni oficiale cînd religioase, cînd de controlor financiar.

Nume de localităţi româneşti abundă în paginile lui Celibi Evliya, cele mai multe scrise corect, de la Mangalia, Caraormanul şi Babadaci, pînă la Bîrlad, Tecuci, Focşani, Rîmnic, Buzău şi pînă la Turnu Severin.

★

În fiecare primăvară, iată dansul tîrnăcoapelor pe coperişe, pe chenare de uşi şi de ferestre, pînă-n bolţi de pimniţă. Ciocănitoare uriaşe ciugulesc varul şi cărămida: praful cenuşiu se amestecă în văzduh cu pulberea verzuie a ramurilor, pe care întîrziata primăvară nu le-a înfoiat încă.

Şi-n acest vîrtej de zile, cînd ploioase, cînd caniculare, ziduri cad, tavane se prăbuşesc, ca într-un ralenti de film ce-ar presupune sfîrşitul pămîntului sau numai efectele unui cutremur parţial în Australia.

Din coaste de vechi ziduri bucureştene curge sîngele cărămizilor rănite. Fâşii de tapete atîrnă, ca o piele ruptă. Molozul se scurge, — oase măcinate.

Aci au trăit oameni cunoscuţi nouă, s-au ospătat în acea odaie largă ce ni se părea căptuşită cu lemn sculptat şi nu era decît o pictură imitînd fibrele stejarului : o vedem acum, în razele puternice ale soarelui. Minciună convenţională.

Dincoace a visat un gînditor. Colo a complotat un vestit politician. Iar peste tot, anonimi, anonimi, anonimi.

★

A fost odată aici o veche casă boierească, şi-n poala ei un parc imens, cu arbori centenari, cu lampioane şi privighetori, în nopţi de bal sau de logodnă, sub cerul parfumat cu tei şi oţetari, al lui iunie... Neamul Oteteleşenilor era primitor şi darnic. Casa lor deschisă tuturor, la îndemîna tuturor, pe podul Mogoşoaiei, în inima Bucureştilor.

Se făceau nunţi şi botezuri, soarele vestite, cu jerbe şi cofeturi, cu lăutari şi idile, pregătitoare înduscririlor de mîine.

Dacă Parcul Oteteleşeanu va rămîne-n amintirea tuturor...

Dacă Parcul Oteteleşeanu va rămîne-n amintirea tuturor aşa cum era acum o jumătate de veac şi mai bine, pe vremea regretatului Grigoriu, în epoca de aur a Operetei, cu Leonard, Carussy, şi Maxillimian, protagonişti bărbăteşti — cu Florica Florescu, plină de farmec şi temperament (retragerea ei de pe scenă parcă a însemnat lovitura de graţie dată operetei) „Terasa", va fi înscrisă-n paginile hronicului teatral şi literar din anii cari au precedat războiul cel mare, întîiul război mondial din care s-a zămislit unirea noastră, totală.

Prima sală, din dreapta, fusese consacrată, din 1910, locaş de întîlnire a poeţilor şi-a oamenilor de teatru.

Pîn-atunci, scriitorii se adunau la cafeneaua Kübler — devenită imperial — din calea Victoriei, colţ cu strada Imperială ;

Se răsleţiră unii — cum era Alexandru Macedonski peste drum, la High-Life, alţii urmară pe tata Kübler în cafeneaua lui cea nouă, puţin frecventată, din strada Academiei. Cu ani înainte, gazetarii şi actorii se duceau la Fialcovsky şi Gambrinus, peste drum de intrarea lojei regale, la Teatrul Naţional, pe Cîmpineanu.

Acum, iată-i adunaţi pe toţi la berăria lui Mihai Stere, de unde i-a gonit, înainte de 1916, poate saţiul de acelaşi loc, poate pianola automată instalată în încăperea obscură de alături şi care, pentru zece bani, cînta „La arme", al lui Castaldi. Baba care păzea uşa dosnică de lîngă această maşină cu muzică nu iubea tăcerea : am surprins o introducînd fatidicul gologan, cînd liniştea se prelungea, din pricina indiferenţei clienţilor şi delectîndu-se la sunetele metalice ale celebrului marş, care a trecut Dunărea cu entuziasm şi s-a reîntors cu holera.

Mai bine de o jumătate de veac a trecut de cînd am călcat întîia oară la terasă : se jucase „Înşir'te Mărgărite", împreună cu un act de Mihail Sadoveanu „De ziua mamei". Venisem de curînd din Paris, cu entuziasmul tinereţii, cu respectul înaintaşilor, avînd cultul camaraderiei literare, al solidarităţii omeneşti şi profesionale. Ni se dădea o masă, lui Sadoveanu şi mie, pentru reuşita premierei. Sadoveanu era în apogeu, eu debutam.

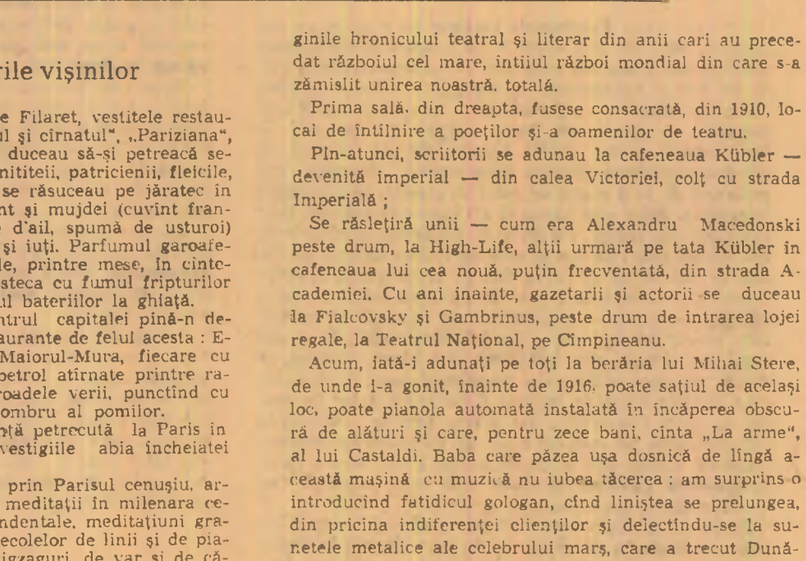

Cartierul Titan (vedere parţială)

Vă mărturisesc că toată petrecerea mi-a fost stricată de impresia că acea sărbătoare a mea era îndreptată, de colegii de vîrstă şi carieră ai lui Sadoveanu, împotriva scriitorului care-i întrecuse şi pe care îl puteau amări, o clipă, opunîndu-i un începător... Am simţit lucrul acesta şi am închinat pentru Sadoveanu...

Pe Terasă — Emil Gîrleanu, Bogdan Piteşti, Minulescu, Arghezi...

Cea mai luminoasă şi reprezentativă figură a „Terasei" mi se pare Emil Gîrleanu.

Poate fiindcă şedea mai mult decît alţii. Mînca acolo, scria la un colţ de masă şi avea în permanenţă misterioase conciliabule cu comisionarii... Îl văd, ca azi — înduioşătoare amintire ! — cu zîmbet blînd şi ochi visători, prieten cald, iubit de toţi, veşnic trimiţînd bilete directorilor de ziare sau de teatru, prietenilor mai înstăriţi, vreunui puternic al zilei... Îl serveau toţi, căci toţi îl iubeau... Un răspuns bun adus de comisionar îl înseninа pentru ziulica întreagă... Şi Gîrleanu fredona, într-un surîs optimist : „O Magali, ma bien-aimée"..., din Mireio.

Iată-l şi pe Dragoslav, în căutare de „biştari", cu geanta voluminoasă, sub braţ, aşa cum îl evocă de plastic Lovinescu, în primul său volum de „Memorii". Iată-l şi pe Lovinescu, venit şi el proaspăt de la Paris, cu păr cărunt şi pardesiu pe talie, căutîndu-şi drumul între proza elegantă a unor nuvele pe nedrept uitate, şi însemnările critice, cari s-au desăvîrşit an cu an, împlinind o operă monumentală, unanim apreciată.

★

Pe urmă, Bogdan-Piteşti. Un profil superb, un aplomb inegalat, gust artistic, fanfaronadă şi inegalate atitudini de cinism. Lansa epitete grele, clama sentinţe, impunea artişti, mîngîindu-şi barbişonul şi proptindu-şi vocea în omuşor, ca să gîjîie :

— Mă, e unu, Ressu... ăsta o să-i bată pe toţi pictorii...

Bogdan-Piteşti, existenţă neverosimilă, inteligentă rară, e cunoscut de unii numai prin escrocheriile pe cari le făcea şi le afişa cu emfază. De alţii, pentru cuvintele sale de duh, de alţii pentru imoralitatea şi închisorile sale.

Eu îl voi preţui totdeauna ca pe cel mai pasionat animator al plasticei româneşti, ca pe un colecţionar de lucrări de artă, din casa căruia au pornit multe entuziasme şi reputaţii, afirmate mai tîrziu de recunoaşterea oficială.

E păcat că admirabila-i galerie, în care figurau Luchian, Baltazar, Pallady, Ressu şi alţii, preţuiţi pe atunci numai de Bogdan-Piteşti, — icoanele, scoarţele, broderiile vechi, cărţile rare, cari alcătuiau aproape un muzeu, s-au risipit în cele patru vînturi. Un gust unic prezidase la alcătuirea acestei colecţii, oferită în mai multe rînduri Statului, de către Al. Bogdan-Piteşti, şi refuzată, absurd, de miniştrii hiper-morali, după primul război mondial.

★

Unii au atribuit terasei Oteteleşeanu importanţa pe care în viaţa literară a Parisului au avut-o celebrele cafenele Tortoni, Procope, Vachette...

Altora, însă, acest local nu le-a fost prea simpatic... În orice caz, nu l-au frecventat multă vreme.

Ani întregi n-a mai călcat nimeni pe acolo... Gloria terasei n-a ţinut decît trei, patru ani, înainte de 1916.

Amintirile au murit toate, odată cu războiul, odată cu prietenii morţi sau ajunşi.

Străbunii romani ne-au impus dictonul că despre morţi nu trebuie să spui decît bine. Cred, dimpotrivă, că de morţi sîntem liberi să spunem tot ce-avem pe inimă : puţin le mai pasă ! De bine, să vorbim mai ales pe cei ce trăiesc : să ascundem lucrurile neplăcute, fiindcă, şi aşa viaţa e plină de neplăceri.

Bietul Mihai Stere, patronul, Dumnezeu să-l ierte, era un om destul de antipatic. Consumaţiile şi curăţenia localului lăsau de dorit, iar pianola sgomotoasă, instalată în 1913, enerva discuţiile, exaspera vocile şi sporea tristeţea localului de culoare castanie, cu mese nude şi tăriţe pe podele.

Să n-o privim cu

Ne duceam acolo fiindcă n-aveam unde aiurea — ne întîlneam — ne căutam — înghesuiţi unii într-alţii, cu paltoanele pe scaune, în fum gros, în curent, sau în căldură exagerată şi plecam cu gîndul să nu ne reîntoarcem, dar ne reîntorceam fiindcă în altă parte n-aveam unde merge.

La terasă era frig şi întuneric, iar inoportunii roiau din masă în masă şi-i suportai fiindcă n-aveai încotro, pe unii pentru că îţi spuneau „maestre", pe alţii din nevoia de a te cufunda în platitudine şi mediocritate. Mai veneau şi cîteva nenorocite, cărora trebuia să le săruţi mîna, ca să nu se simtă jignit confratele — ibovnic... Mai veneau şi cîteva soţii autentice, care, în virtutea contractului marital, îngreunau situaţia, tulburînd cenaclul — impunînd soţilor respectivi să nu le ducă la aceeaşi masă cu „d-alea". Cel puţin bietele „d-alea" erau surizătoare şi modeste, iar bravele soţii cicălitoare şi pretenţioase.

Cum au căzut „Luceafărul" şi „Cocoşul negru"

De fapt „Terasa" se rezuma în prima sală, pe dreapta, cum veneai de pe podul Mogoşoaiei.

În această încăpere — cea mai puţin vastă — era cassa, două-trei mese de patru persoane şi două mese mari una în dosul uşei, lîngă fereastra ce da spre curte, alta mai în fund la stînga, lîngă uşa ce da în sala cu pianola. Avea şi canapea de piele.

La această masă au figurat pentru Camil Ressu, scriitorii Ion Minulescu, T. Arghezi şi C. Moldovanu, pictorii Satmary şi Iser, compozitorul Castaldi, în tabloul celebru, reprodus la infinit de autor. Originalul — se află azi în pinacoteca Statului. Bietul Al. Satmary ! Iată-l şi pe el, topindu-se în fumul de fantome, în aceeaşi rondă cu Luchian şi St. Iosif, cu Anghel şi cu Macedonski.

„Asta e masa poeţilor. Alte persoane n-au voie să stea !" i s-a spus lui George Coşbuc

Cele două mese lungi erau rezervate, după premiere, eminenţelor teatralo-literare. Se puneau şi feţe de mese. Mi se pare că din exigenţa Luciei Sturdzei Bulandra răposatul Stere luase acest bun obicei.

Îmi aduc aminte — fiindcă urmau unor căderi răsunătoare — de două „supeuri", după premiere : întîiul, prezidat de Barbu Delavrancea, după „Luceafărul", al doilea de Alexandru Davila, după „Cocoşul Negru", amîndouă aceste piese jucate la Teatrul Naţional, cea dintîi sub direcţia lui Pompiliu Eliade, a doua sub Davila.

Conu Barbu era furios, după „Luceafărul". Se instalase la Terasă, la masa din dreapta, aştepta să se degrimeze interpreţii şi care cum sosea, intra la maşină. I-a judecat pe toţi, cu enervarea firească a autorului ce se socoteşte trădat. Iancu Brezeanu, asista mahmur şi imposibil la aceste execuţii.

La sfîrşit aruncă un :

„MEMORIAL BUCUREŞTEAN"

— Coane Barbule, numai capul lui Gritta a rămas nejudecat ! (Capul lui Gritta era adus pe tipsie, în al treilea act din „Luceafărul").

★

„Cocoşul Negru", venit după „Înşir'te Mărgărite", şi mai ales după farsa pe care o făcusem criticilor, reprezentînd pe Akim ca opera lui Cehov, — era condamnat dinainte.

Un ziar de teatru pregătise un număr, în care titlul „Căderea Cocoşului Negru" se întindea pe amîndouă paginile de la mijloc. Imaginea unui cocoş zbîrlit, un articol placid, de Liviu Rebreanu şi altul teribil, de Arghezi confiinţeau catastrofa.

Atmosfera de cădere plutea în sală de la primele replici. Spectacolul se prelungi monoton, tîrziu, după miezul nopţii. Decorurile (erau fericitele vremuri, cînd decorurile se puneau pe scenă în seara spectacolului, sau cel mult la repetiţia ultimă de peste zi) se schimbau greu şi erau pline de haz. Actul trei care înfăţişează parcul de luxură al Satanei, avea doi lei pitici cu limba scoasă, asemeni miţelor de la terasă cari vărsau după ce mîncau frankfurteri alteraţi.

Fîntînile miraculoase din acelaşi Paradis al lui Epicurus îşi revărsau cascadele înspumate pe pînza pictată, iar în momentul cînd pînza ajungea pe podele, valurile erau retezate, aşa că pe drept cuvînt se întrebau unii spectatori realişti, ce s-a făcut apa.

Cînd am văzut acest decor la repetiţia generală, am reclamat lui Davila. Conu Alecu a venit pe scenă, s-a tras de cîteva ori de nas, repede, şi mi-a răspuns că e epatant. (Mă aşteptasem să omoare pe toată lumea de indignare, dar decorul era, pentru el, epatant).

A fost prima mea decepţie, despre Davila, om de teatru. Mai tîrziu m-am convins că, într-adevăr, autorul lui Vlaicu-Vodă se bucura de o reputaţie exagerată, ca revoluţionar şi estet. El a fost un admirabil animator, a descoperit şi a strunit o pleiadă de actori tineri şi a adus

Centrul

Cînd timp „s-a umblat" la periferie am fost liniştiţi. Se termina durata mahgherniţelor, începea durata mozaicului alb. Se termina melopeea căruţei cu lemne, începea duduitul caloriferelor. În numele faianţei strălucitoare au migrat populaţii întregi din casa cu puţ în casa cu lift la intrare. În numele apei curente au cedat mii de oameni libertatea ogrădei pe spaţiul unui etaj. Se alesese zodia salubrizării şi Bucureştiului i se inocula ozon. Se stabilise zodia civilizării şi Bucureştiului i se inocula vertical. Aş vorbi de ventilatoare imense aşezate la graniţele oraşului. Aş vorbi de solare imense aşezate la graniţele oraşului.

Din punct de vedere al trecătorului pe o stradă există locuri de recunoaştere : casa cu numărul unu, pomul, un felinar. Din punct de vedere al trecătorului printr-un oraş există locuri de recunoaştere : zona de parcuri, gara, cartierele centrului. Ce recunoaştem este sentimental. Ce recunoaştem este moral. Ne recunoaştem în ce recunoaştem şi asta e importantă. Fiindcă ne legăm de obiecte mai mult decît ne-am închipui. Ne adaptăm unui spaţiu mai mult decît am dori. Se produce o dispariţie cîte o dată şi tirania lipsei obiectului se simte abia atunci. Se produce o mutaţie altădată şi suferinţa modificării de spaţiu se simte abia atunci. N-am să uit niciodată camerele în care am locuit. N-am să uit niciodată anume mobile. N-am să uit niciodată spaţiile urbane în care am locuit. N-am să uit străzile. Ataşarea la mediul urban este o chestiune de specific uman. Ataşarea la spaţiul urban este o chestiune de specific sentimental. Dacă spaţiul urban în cauză e te casa mea, sentimentul este particular. Dacă spaţiul urban în cauză este strada mea, sentimentul este gene-

Bucureştii în 1869, văzuţi din Turnul Coltei — Desen de Preziosi

amintirilor, capitala de mîine

de VICTOR EFTIMIU

„lumea bună" la teatru. A făcut și unele mici inovații tehnice, punînd uși adevărate la decoruri. Această inovație este și astăzi pomenită și lăudată. Dumnezeu să mă ierte, dar eu aș pune tot uși zugrăvite la teatru, fiindcă din moment ce zidul e de pînză pictată, nu înțeleg de ce ar fi poarta de scîndură veritabilă. Dar acestea sînt considerațiuni personale și n-am nici o veleitate să polemizez postum cu bietul conu Alecu și cu numeroșii săi admiratori.

★

...După premiera „Cocoșului Negru", foarte abătut, am rătăcit pe stradă fără țintă și fără consolare. Într-un tîrziu mi-am luat inima în dinți și am intrat la terasă. Alexandru Davila prezida masa din dreapta.

La intrarea mea se făcu tăcere. Am înțeles... Totuși nu înțelesesem bine: a doua zi am aflat că scumpul nostru Conu Alecu nu făcea altceva decît, brav cum îl știam toți, îndirjit în opiniile sale indiferent de impresia unei seri ratate, continua să mă apere.

Ceva mai perfid, Cincinat Pavelescu, mă consola cam așa:

— „Dac-ar fi scris Shakespeare piesa asta, n-ar mai fi spus nimeni că e timpită"...

O săptămînă mi-a fost rușine să ies pe stradă.

★

La terasă, venea, rareori și George Coșbuc. Anecdota despre el e arhicunoscută:

Într-o zi, Coșbuc nimeri în sala din dreapta și se instală la locul privilegiat.

Chelnerul, care nu știa cu cine vorbește, refuză să-l servească.

— Aici e masa poeților... Alte persoane n-au voie să stea!...

...Dac-am reprodus, odată mai multă această pățanie a lui badea Gheorghe, am făcut-o ca s-adaug că un alt pranah german de acum vreo optzeci de ani o atribuie lui Goethe.

★

Mi-aduc aminte o oră de mai lungă conversație cu Coșbuc. Îl întîlnisem în Cișmigiu. — A. de Herz cu mine — și-l adusesem la cafenea, mîndri și fericiți că stăm de vorbă cu marele poet, învățat pe de rost în școală și care binevoia acum să ne strîngă mîinile. Eram numai ochi, urechi, amîndoi... Recolta însă nu ne-a fost prea fericită, căci gloriosul înaintaș n-avea o conversație excepțională. Vorbea puțin și spunea, fără strălucire, lucruri obișnuite. După o jumătate de oră A. de Herz începu să se uite la mine, dezolat. Eu mă uitam la el tot așa. O nouă decepție...

Dac-aș scri o carte despre casa pe care au dărîmat-o cu casmalele, ca să ridice în locul ei palatul telefoanelor, așă numi-o „Terasa deceptiilor".

Aici e grădina Union, de care pomenește Caragiale în „Noaptea furtunoasă".

Ași fi vrut să scriu despre această cafenea un articol emoționant, punctat cu lacrimile, melancolia și reflexiile de rigoare. Dar, cu mîna pe inimă, vă mărturisesc că n-am găsit în mine sursa amară cu care să stropesc molozul de acum patruzeci de ani din Podul Mogoșoaiei.

Mi se rupe însă inima la gîndul că s-au dus uriașii platani din parcul de la vale, platanii de sub stelele verilor bucureștene de demult... Acolo am trăit multe seri de feerie,... la mesele din fund, uneori cu Paul Gusty, de cele mai multe ori cu soții Bulandra.

Viorile cîntau, privighetorile se alungau în tufișuri. Era cu noi și fiica Luciei Sturdza Bulandra.. Mihaela Costescu, mică de tot, cu pălărie mare, cu părul blond, revărsat pe umeri... Privea, cu ochii albaștri, visători, spre scena de departe unde dansau frentic Leonard și Florica Florescu. Visa, poate, să joace teatru, într-o zi, dacă nu cu Leonard, măcar cu Tony.

★

Am trecut, pe o noapte luminoasă, cu Paul Gusty, pe strada Cîmpineanu. Omul atît de tînăr care mă-nsoțea era plin de amintiri. Parcă vorbea un bunic al său:

— Aici a fost grădina Union, de care pomenește Caragiale în „Noaptea furtunoasă". îmi spune Paul Gusty, arătîndu-mi hotelul Simplon. Cînta cuplete vestitul Ionescu.

În fața magazinului „Gospodina". tovarășul nopții bucureștene surise înduioșat, pe dîrtatul lui trecut:

— Aici era grădina „Orfeu". În 1876 eu jucam aici, împreună cu Iancu Petrescu și Al. Catopol, trei „gigerli"... spuneam cuplete, cîntam și dansam... Parcă văd bastonașele pe care le răsuceam între degete"!...

Mai departe, unde fusese un azil de bătrîne:

— În odaia asta a murit Pascally...

O singură stradă. Și, din această stradă, întîlnind Podul Mogoșoaiei, iată Pasagiul Român, care ni se părea îngust mai acum zece ani, prin 1958, dar constituia, pe vremuri, promenada protipendadei bucureștene. Erau cofetării și cafenele cu mesele în drum, la care se așezau clienți de seamă, privind pe cei ce se preumblau de colo pînă colo pe acest Corso minuscul.

Dacă de la „Capșa" (azi cofetăria București) la Palatul Republicii, pare azi o cale prea îngustă, cum să nu surizi privind retrospectiv acel loc de întîlnire al bucureștenilor de odinioară? E drept, prostimea se ducea la Zdrafcu și-n grădina Eliad, la Moși, nu venea tocmai în inima Capitalei.

★

Cad pereți, descoperind tavane cu îngerași și hore de trandafiri, cad tavane, lăsînd să se vadă pereți de toate culorile în cari ovalul tablourilor de familie s-a păstrat, alături de pătratul ornicului: fumul și praful n-au putut pătrunde sub rame.

Toate acele case care s-au dus trebuiau fotografiate în ruină, căci peisagiul de la spetele lor a pierit pe veci, desființat de clădirile cu multe caturi, ce s-au ridicat în decursul anilor.

Iată, de pildă, Imobiliara, din calea Victoriei.

Cînd o vom mai vedea atît de înaltă și de falnică, așa cum s-a ridicat cîteva săptămîni numai, după ce-a căzut „terasa" și înainte de-a fi crescut palatul telefoanelor? A fotografiat-o oare cineva din groapa străzii Matei Millo, cînd Imobiliara se înălța fantomatic între ramurile ultimilor arbori ai parcului Oteteleșeanu?

Jilț din palatul Mogoșoaia

Alexandru Marghiloman mi s-a părut pe vremuri suprema distincție, aristocrația cea mai perfectă

Mai devreme de cum i-ar fi venit sorocul, a căzut și casa lui Alexandru Marghiloman.

Tinerețea noastră a fost intimidată, dacă nu extaziată de prezența acestui om care înfățișa eleganța, aristocrația. Știam că are tacîmuri de argint, herghelii bogate și că-și scrobește gulerele la Londra. În Parlament ținea discursuri altiere, la curse era cel mai la modă cavaler.

Marghiloman mi s-a părut pe vremuri suprema distincție, aristocrația cea mai perfectă.

Admirația pentru Marghiloman mi-a mai fost potolită de apariția memoriilor sale, scrise primar și în cari preocupările mărunte denotă încîntarea de sine însuși a omului pentru care evenimentele sînt un simplu cadru personal, iar micul său propriu amănunt cotidian, — eveniment.

Iată acum și casa dărîmată violent... Casa lui Marghiloman, în locul căreia s-a ridicat transatlanticul „Asigurarea Românească", cinematograful Patria de azi.

O bănuiam mai plină de mister și de abundență. Ni s-a părut și dinsa făcută de material fragil, cu ipsosul vopsit în lemn sculptat, cu „boazeriile" sale, cari nu erau decît simple tapete, imitînd scîndura fină.

Fără îndoială, au fost ospățuri suculente în această casă: doamne decoltate vorbind franțuzește, domni în smocking — se pare că patronul se punea în smocking chiar atunci cînd n-avea invitați — lachei cu mănuși albe, servind sub lumînări de ceară veritabilă. Au fost și interesante conciliabule politice. „Marchiza" de la intrare a cunoscut răni glorioase, oferindu-și geamurile entuziasmului tinerimei interveniționiste, pe la 1915.

Jochei vărgați, și mărunți, cum au lorzii și magnații forfoteau în grajdurile de alături.

Dar toată această noblețe era de dată recentă.

Cădă zidurile, ridică-se imobile de raport, garajuri și cinematografe, n-avem o prea mare strîngere de inimă: nouă și dinsa, fără caracter — nici românesc, nici personal — dărîmă în pace casa lui Marghiloman!

...Cel mai frumos dintre ceruri, cerul bucureștean

Ne-au durut, însă, adînc, topoarele sub cari s-au prăbușit copacii bătrîni ai fostului parc Oteteleșeanu, cînd fiecare frunză plină de manelele lui Barbu Lăutaru, sau de romanțele lui Leonard, își exala ultimul suspin, în molozul infam, într-o primăvară grea de tragedii municipale.

★

Ne va durea mereu moartea fiecărui arbore, a fiecărei ramuri, care pîlpîia de viață nouă, în freamătul lui april și arunca dantele negre de umbră, vara, și plîngea lacrimi de aur în amurguri de octombrie, toate crengile, toți arbuștii, tot firul de iarbă surăzînd cu verdele-i odihnitor în peisagiul din ce în ce mai mineral al acestor București cari se făleau cu grădinile și cerul lor, odinioară... Unde sînt castanii din fața Teatrului Național? Unde e micul square cu primul fîn cosit și nasturii trandafirilor agățători?

Era înainte acolo o stație de trăsuri și noi am făcut-o grădiniță și era să facem „Fîntîna Blanduziei" cu apă curgătoare, să lumineze ariditatea însorită a pieții. Dar grădinița a fost arsă cu păcură și în locul ei s-a întins asfalt și iarăși s-a făcut stație de trăsuri. Iarăși catran și stație de automobile în fața Cercului Militar care înviora cu tufele-i de roze roșii, cascade de sînge și parfum, în fiecare mai, pînă-n octombrie, cel cu „gladiole" uriașe, înflăcărate...

Ah, contemporani, mi-am zis de atîtea ori de-a lungul vieții mele de ce aveți un suflet mineral? De ce prigoniți florile și apa, de ce gîndiți numai în piatră și asfalt? Suiți casele cît mai sus, populîndu-l cu etaje de beton armat, dar lăsați-ne cîteva petice de peisagiu vegetal și din loc în loc un havuz, acolo unde a fost un havuz, înainte, iar acum sînt numai pompe de pompat benzină...

Redați-ne fîntînile de odinioară și tufele de rosmarin... Fîntîni... fîntîni... fîntîni... Ni-s ochii însetați de apă și de verde fremătător sub cel mai frumos dintre ceruri, cerul bucureștean.

suflet mineral!

este inima

ral. Dacă spațiul urban în cauză este centrul Bucureștiului, sentimentul este național. Douăzeci de milioane de sentimente. Da, Centrul Bucureștiului are această virtute de subsumare a sentimentelor. Centrul Bucureștiului are această virtute de concentrare a stărilor. Fiindcă dacă orașul este un om centrul e fața. Dacă orașul este un om centrul e inima. Dacă orașul este un om centrul este caracteristica. Centrul este un adjectiv, unul singur, ne servim toți de el și el ne servește deosebindu-ne.

Acum, cineva revizuie adjectivul. Din Piața Romană pînă la Universitate, Bucureștiul este un șantier. Străzile sînt gropi, pomii sînt găuri, zidurile sînt schele și beton. Ca trecător pe o fostă stradă mă-ntreb: cum o să fie? Ca-ndrăgostită de un fost copac mă întreb: ce se întîmplă? Ca trecătoare pe sub viitorul templu de artă mă-ntreb: este templu sau aprozar? Întrebări cu neliniște și cu speranțe: cineva se ocupă de sufletul meu dar nu mă avertizează: ești de acord? Deocamdată se vede numai asfaltul dar n-o să muriți de asfalt. Deocamdată se vede numai betonul, n-o să vă sechestrăm în beton. Deocamdată se-mpușcă pomii, n-o să-i ucidem pe toți. Neliniștiți-vă și vă liniștiți: cei aleși să se ocupe cu asta au trecut magna cum laude probele aptitudinilor de profesie. Cei aleși să se ocupe cu asta au trecut brio cum laude cptitudinile de caracter. Contați pe ei. Fiindcă orașul este și-al lor, al celor care-i schimbă destinul dar orașul este și-al vostru, al celor care deocamdată-l iubiți. Atenție! Cine se bagă într-o dragoste ca aceasta are răspunderi de Dumnezeu. Cine se bagă într-o dragoste ca aceasta comună, dacă o strică e responsabil față de 20.000.000 de cetățeni.

Sânziana POP

Stampă — București 1789

66 ani — durata medie a vieții bucureșteanului

Pe la 1700 se puteau vedea pe străzile capitalei medici care-și făceau meșteșugul, purtînd o cutie cu pietre colorate și tot soiul de substanțe și ierburi tămăduitoare. Acești „tablagii" umblau pe ulițe cu cutia de doftorii în spinare, strigînd „caol iatros".

Dezvoltarea economică nu a întîrziat să aducă aici, în această primă poartă a Orientului, chirurgi și medici într-o epocă în care asemenea oameni de meșteșug erau încă rari în Europa Centrală.

Azi, ca și în îndepărtatul Ev Mediu, starea sănătății publice rămîne o problemă de cunoaștere. Rămîne un fenomen complex social și biologic, reprezintă un aspect al prosperității.

Pentru definirea mai exactă a ceea ce reprezintă azi sănătatea publică a capitalei noastre, ne-am adresat doctorului Pescaru Alexandru — *șeful serviciului de statistică sanitară a Municipiului București.*

— Tovarășe doctor Pescaru, am dori să aflăm numărul de unități sanitare de care dispune capitala noastră.

— *Bucureștiul este considerat leagănul științei noastre medicale. Dispunem de 41 spitale care cuprind servicii majora și 42 policlinici. În aceste unități își duc activitatea 2611 medici dintre care 343 stomatologi. Împreună cu cele 10 840 cadre medii, 706 farmaciști — fără a mai socoti personalul din Institutiile de cercetare ale I.M.F. și rețeaua C.F.R., asigurăm sănătatea acestui municipiu.*

— Acest aparat medico-sanitar asigură o deservire normală?

— *Se asigură în medie 5—6 consultații pe an, pe cap de locuitor, (cu toate că parametrii sînt calculați la 10 consultații) dar, urgențele sînt rezolvate satisfăcător. Ideal ar fi — și aceasta este o problemă care se pune în toate marile centre urbanistice din lume — de a realiza o mai bună profilaxie. Aceste investigații medicale, la proporție de masă, ar reprezenta o mare realizare. Să-l abordăm pe om cînd este sănătos, să dăm consultații cetățenilor capitalei noastre cînd nu a apărut încă boala, să descoperim de exemplu bolnavul de inimă sau cancerul incipient la punctul reversibilului.*

— Cîți bolnavi se internează pe zi în clinicile capitalei?

— *453 376. Utilizarea medie a paturilor de spital este de 14 zile; calculat în zile de spitalizare găsim 6 523 576, adică 4—5 zile de spitalizare pentru fiecare locuitor al capitalei.*

— Cîte consultații se fac pe an?

— *Pe an se acordă 25 000 000 de consultații. Volumul este enorm. Greutatea acestor solicitări o suportă serviciile ambulatorii. Mare parte din diagnostice care se pun se bazează pe analize de laborator și radiologie. Aceste servicii sînt suprasolicitate: din 10 consultați numai unul are nevoie de internare într-o clinică.*

— Una din marile realizări ale epocii noastre este asigurarea gratuită a asistenței medicale. Cum este înțeleasă această gratuitate?

— *Ne situăm printre primele țări din lume în ceea ce privește posibilitatea de control a fiecărui locuitor. De exemplu. Deplasarea la domiciliu a serviciului salvării costă între 70—80 de lei. Sînt adrese care solicită salvarea de 2—3 ori pe zi pentru aceeași persoană: evident află același diagnostic. E vorba aici de o pierdere în bani și este răpit timpul necesar deplasării acolo unde este într-adevăr nevoie.*

Multe maladii necesită într-adevăr o spitalizare. Însă sînt tot atîtea care pot fi tratate în cadrul Policlinicilor, unde specialiștii au aceeași pregătire profesională. Dar de multe ori intervine comoditatea: în spital nu mai trebuie să te deplasezi pentru diferite analize și investigații și de multe ori ocupi timp de 14 zile patul unui bolnav care ar avea într-adevăr nevoie de-o clinică. Este aici o formă de egoism.

— Bine, dar serviciile Policlinicilor sînt foarte aglomerate și unii bolnavi nu pot aștepta ore în șir o consultație.

— *Aici e o problemă de discutat. E vorba de poziția cetățeanului față de asistența medicală. E vorba de conștiința lui civică. Sînt servicii în care avem specialiști puțini: neurologie, dermato-venerologie, ortopedie. Majoritatea oamenilor au într-adevăr nevoie de asistență medicală, dar am întîlnit și situații, de felul acesta: „Doresc un bon pentru ORL!" De la ghișeu i se răspunde că nu mai sînt bonuri. „Atunci dă-mi la alt cabinet".*

— Cît costă o zi de spital? Este ea utilizată rațional?

— *O zi de spitalizare costă 80 de lei. Pe mine ca doctor mă interesează rulajul bolnavilor, utilizarea mai rațională a patului. Pe mine o zi în plus în spital a unui om sănătos mă doare pentru bolnavul într-adevăr grav care mă așteaptă la camera de gardă. Să presupunem că am pune o taxă de numai 3 lei de consultație și am vedea în cabinetele noastre numai oameni suferinzi. Noi nu privim numai prin prizma economicului, deși cînd e vorba de sănătatea omului nu precupețim nici un efort pentru cel ce are nevoie într-adevăr de noi.*

— Aparatul administrativ nu este prea mare?

— *Nu! Repartiția acestui aparat administrativ este greșită. Ar fi bine ca să nu mai facă medicul atîtea treburi străine de meseria lui propriu-zisă, căci timpul lui este timpul bolnavului. La o suprasolicitare într-un cabinet medical, medicul este silit la superficialitate, se deteriorează conștiința lui ca medic.*

— Statistic s-a constatat că 90 la sută din persoanele care iau medicamente, le iau fără prescripții medicale iar din ceilalți 10 — unul ia doza corectă. Ce ne puteți spune despre aceste probleme?

— *În lumea modernă individului i se pare că nu mai poate să suporte nici emoțiile negative nici pe cele pozitive. Pentru fiecare din ele apelează la pilule. Apariția unui enorm număr de produse farmaceutice, dezvoltarea intelectuală, crearea falsei impresii că nu numai medicul e indicat să prescrie, a dus și duce la consumarea unei cantități imense de medicamente, uneori nejustificat. Condițiile economice arată că transplantările de organe — aceste intervenții fantastice — necesită mulți bani și că acești bani se pot recupera din utilizarea rațională a medicamentelor.*

— Care sînt bolile cele mai răspîndite în municipiul București?

— *Bolile aparatului respirator și bolile aparatului digestiv dau cel mai mare număr de îmbolnăviri acute. Boli care devin cauză a morții sînt însă bolile cardio-vasculare și cancerul. Mortalitatea pe an în capitala noastră este de circa 12 000.*

— Care este durata medie de viață?

— *De la 42 de ani, cît era în primele decenii ale secolului XX, ea este azi de 66 ani — aceasta situîndu-se printre țările cu cea mai înaltă durată de viață.*

Paul FINESCU

ARTE

TEATRU

Liru, liru

La confluența teatrului cu jurnalul literar de bună calitate, studioul de poezie funcționează, nebăgat în seamă, de vreo cîțiva ani, sub direcția inimosului și entuziastului Constantin Săbăreanu. *Nebăgat în seamă* e un fel de a spune și referința e doar la unii specialiști, deprinși să nu observe lucrul ieșit din comun. Altfel, cîteva mii de iubitori de poezie s-au perindat prin sala radiodifuziunii să asculte versuri, Eminescu, Blaga, Bacovia, Arghezi, Goga, Pillat, Voiculescu — istoria literaturii. Există o mare doză de adolescență în noi, spre norocul nostru și la auzul capodoperelor liricii ne mai pomenim încă înfiorați.

Nu iubesc prea mult declamația. Poetul contemporan suit în copaci ori pe statui și răcnindu-și versurile la un stadion de fotbaliști lirici mi se pare un abuz. Dar la acest studio a fost cultivată arta subtilă a șoaptei, mărturisirea neemfatică. Clasicii și foarte mulți dintre poeții de azi și-au găsit actorii talentați, capabili de înfiorată inspirație în transmiterea undei. Am asistat zilele trecute la cel de-al nouălea și ultimul recital din stagiunea aceasta. Propunîndu-și o evocare a baladei și cîntecului de lume, spectacolul, prin selecția efectuată, și finețea interpretării, a creat o imagine a virtuților celor două specii literare. Balada e poezia care se apropie cel mai mult de teatru. Cîntecul de lume, așa cum ni l-a transmis Anton Pann, are un vino-ncoace de fată mare. Se pare că amîndouă speciile și-au găsit un interpret strălucit în Tudor Gheorghe, despre care nu știam aproape nimic. Cu excelente calități actoricești, o voce caldă și o chitară ascultătoare, Tudor Gheorghe e predestinat să ajungă vedetă, dar nu are nimic facil, dimpotrivă, talentul lui e polifonic și profund. Bucățile pe care le-a interpretat *Spune, spune moș bătrîn*, *Cîntecul lui Lae Chioru* de Octavian Goga, *Marie, Mărie*, și — piesa de rezistență — *Riga Cripto și lapona Enigel* de Ion Barbu, dovedesc și o inteligență a repertoriului. (Există un disc? Bucățile se cer ascultate de mai multe ori și gustate pe îndelete). Interpretul a învățat de la rapsozii populari, cei cu tambalul pe la ospețe, arta evocării, ghersul potolit și un tilc al zicerii. Tudor Gheorghe apare ca un menestrel modern.

Adela Mărculescu, Maria Rotaru, Adriana Marina Popovici și Aimée Iacobescu au recitat cu mult suflet un fel de bocet, baladă de jale, cu un refren spus de cor: *Că nu e dare / Ci e pe răbdare*, succintă formulă a morții, totul regizoral destul de bine pus la punct. Adela Mărculescu (după o izbutită creație în *Părinți teribili*) se dovedește și o inteligentă interpretă de poezie. E lăudabil că actori valoroși, Virgil Ogăsanu, Gh. Cozorici, Eva Pătrășcanu, Emil Liptac, dintre cei incluși în program și alții care s-au perindat pe scenă de-a lungul stagiunii (să nu-l uităm pe Ludovic Antal) au găsit timp să învețe sute de versuri. Poeții de azi, copios reprezentați trebuie să le fie recunoscători acestor mesageri. Poezia, desigur, e făcută pentru a fi citită în singurătate. Dar uneori se lasă și *spusă* măcar parțial — de altfel suficient pentru a trezi interesul. E ciudat că poezia lui Ion Barbu are succes la public (iată un subiect de meditație). Să recunoaștem studioului de poezie și celor care-l animă meritele mari în această nobilă apucătură de cultivare a versului.

Marin SORESCU

EXPOZIȚII

Talent și ambiție

O ambițioasă expoziție de artă plastică și decorativă din Cluj care umple sălile Dalles ului. Ambițioasă, pentru că se simte clar aici un anume orgoliu al demonstrației, o dorință de evidențiere. Dar fără voia organizatorilor, momentele de tensiune ca și cele de indiferență sînt repartizate la fel ca în orice expoziție colectivă care nu va reuși niciodată să definească prin disparitatea criteriilor de selecție un profil artistic. Există desigur și probleme specifice, centre de greutate plasate diferit. La această expoziție, de exemplu, curios este decalajul dintre pictură și sculptură. Dacă în general pictorii clujeni nu depășesc o criză evidentă a figurativului, subjugați de reveriile subiectelor care permit divagații formale, criza în care arta abstractă este implicată ca ideal fals, sculptura trăiește cu demnitate o interesantă întoarcere către sursele ei genuine, încordată și nobilă captare de sens. Explicațiile nu trebuiesc căutate. E poate vorba pur și simplu de o maturizare mai rapidă a sculpturii, o depășire a stilului(sau lipsei de stil) colectiv, o schimbare a proporțiilor, precum și criterii de selecție mai serioase la pictură ar fi propus un alt raport infirmînd constatarea noastră. Așadar să nu căutăm explicații și să ne mulțumim cu ceea ce ni se oferă (nu fără regretul de a fi dorit de multe ori altceva).

În sculptură diferențierea talentelor indică deja cîteva personalități: Rodica Ungureanu, Gavril Ședran, Horia Flămînd, Mircea Spătaru, Egon Lovith, Eugen Gocan. Există la aceștia o anvergură a gestului de sculptor, o decizie stilistică parcurgînd semnificații, chiar dacă uneori artizanul din orice sculptor cîștigă (ceea ce nu este o critică ci doar o indicație a preocupărilor).

Dar la intersecția dintre artist și artizan întîlnim un atașament tandru pentru materie. Servind o sculptură a plinului, aceasta dă naștere la difuze incantații lirice, la Eugen Gocan sau Egon Lovith, chiar dacă estetic diferiți, unul prins de o modalitate arhaic mediteraneană celălalt de un expresionism rațional.

Pentru Gavril Ședran și Horia Flămînd ipostazele volumetrice au alte sensuri. La Ședran, epurarea indică o soluție mentală, tăietura se conformează unui cod, ciclul său anunțat aici parțial, poate transcede la infinit, dispensarea de aparență bazîndu-se pe o intenție programatică. La Flămînd, scopul este matricea, compoziția din elemente primordiale unite într-o structură comună, simbolică.

„Bălcescu" de Mircea Spătaru este un exemplu de patetism monumental. Realismul accidental al zecilor de lucrări pe această temă este disprețuit aici într-un monument lipsit de tragism declamator (necesar unui asemenea gen) dar de o reală proporție istorică.

În reliefuri, unde are desăvîrșiri personale, Rodica Ungureanu compune dezinvolt. Ușurința, fluența desenului bănuit în proiect este realizat în material solid cu știință a caligrafiei volumelor.

În pictură este mai dificil de ales (am spus și motivele). O selecție sumară ar cuprinde pe Florin Maxa, Olga Maria Pop, Victor Ciato Ștefan Kancsura, Vonica Dumitru, Savel Cheptea Cîmpan Sorin, dar formulele prin care am încerca să-i definim ar fi fatal superficiale. Cu mai multe lucrări fiecare, o asemenea operație ar fi fost realizabilă.

Iulian MEREUȚĂ

ARTE

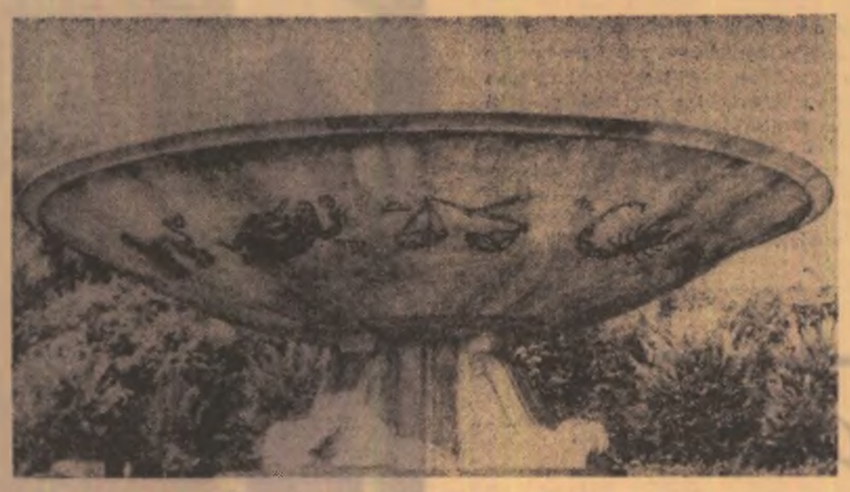

Fruntea Zodiacului, în fața Parcului Libertății

FILM

Am (re)întîlnit țigani fericiți

O inițiativă acceptabilă în limite decente, și pe care noi am lăudat-o în acest spațiu de revistă, e pe cale să întreacă proporțiile curente: e vorba de reluările unor filme vechi. La ora actuală poți rămîne oarecum deconcertat aruncîndu-ți ochii pe programele cinematografice: în ce an ne aflăm? Peste tot **Dreptul de a te naște. Articolul 420, Salariul groazei. Mănăstirea din Parma. Un om pentru eternitate. Robii, Am întîlnit țigani fericiți.** Înțelegem necesitățile de economii, dar și așa se pot păstra anumite atitudini, reintroducîndu-se în circuit pelicule vechi într-un număr rezonabil, care, în orice caz, să nu precumpănească în balanță cu premierele reale. Pentru orice rețea națională de ecrane e foarte important să se afle pe cît cu putință în necontenit schimb cu producătorii din celelalte țări, ca publicul ei să nu fie lipsit de realizările la zi din alte cinematografii. Altfel se creează un decalaj neplăcut, pe care îl resimt în primul rînd spectatorii.

Am mers încăodată să vedem notorjul film al iugoslavului Alexandar Petrovic: „Am întîlnit țigani fericiți". Acest ciudat amestec de documentar și lung-metraj artistic nu te poate lăsa nepăsător: cu vreo 20—25 minute înainte de final am plecat, discret, din sală. Ne aminteam prea bine ce urma, cum intriga — efectiv neglijabilă — se lua în serios, cu ambiții de dramă, sondînd abisul crimei etc. Or, nu în aceste ambiții stă atracția cunoscutei realizări a lui Petrovic.

Farmecul mare al filmului îl aflăm în năvala de vitalitate, autenticitate și pitoresc a unei lumi, ignorate sau tratate operetistic de obicei. Țiganii lui Petrovic sînt de un extraordinar adevăr, zbătîndu-se prin noroaiele Voivodinei sau cu sufletul vrăjit de plutirea îngerească a fulgilor de giscă. Viața „eroilor" (în realitate nu există personaje principale, chiar cel interpretat de înzestratul actor Fehmiu nu capătă consistența unei identități în stare să existe în afara celei colective) se desfășoară între aceste repere expresive: noroiul — deci, promiscuitatea, și zborul fulgilor angelici — deci aspirația spre civilizație deplină și, totodată, visarea dezordonată, specifică.

E înduioșătoare pînă și „miza" erotică, ce este disputată între doi voinici negustori de fulgi, tînăra Tisa: de fapt ea nu e nici măcar frumoasă, preferința ce i-o arată protagoniștii și admirația celorlalți ținînd de o iluzionare colectivă. Doar promiscuitatea poate înțelege într-atît pasiunile (dacă vrem să luăm în serios povestea încropită pentru a susține documentarul), biata fetișcană brunetă nu le justifică. Dar poate că ne înșelăm, de vreme ce, după cum scriau ziarele, copila disputată în „Am întîlnit țigani fericiți" a fost, cu adevărat, **răpită** de niște spectatori din aceeași regiune.

Vom spune că tot ce ține de latura documentarului este cuceritor în acest film: nunta celor doi copii, urmată de păruiala furibundă dintre soacre, secvența de la judecătorie unde țiganii pun rămășag între ei dacă un altul va fi sau nu închis, dovedind o excelentă cunoaștere a legilor, bețiile fioroase peste care plutește glasul și prezența de mare temperament a Olivierei Vucko scenele de familie, tocmeala de la praznic între Bora și românii proprietari de giște, o mulțime de locuri memorabile. De un gust mai îndoielnic ni s-au părut șarjele anticlericale, mai ales tipul unui popă de snoavă. De asemenea, discrepanța dintre jocul actorilor profesioniști și amatorii de la fața locului se simte, ei dezavantajîndu-se reciproc.

Mărturisim că am fi mers și alte ori la acest film atît de viu, dacă în locul unei crispante intrigi tragice am fi fost ademeniți cu o poveste mai puțin sumbră.

Ilie CONSTANTIN

TELEVIZIUNE

Pentru tele-teatru

La televizor, spectacolele teatrale sînt mai pretențioase, realizarea lor presupunînd riscuri și dificultăți sporite. Pe micul ecran, orice detaliu nereușit apare mărit ca la microscop, un gest stîngaci devine grotesc, un element de decor fals este sesizat imediat.

Cuvîntul nu mai are aceeași forță, emoția este sensibil filtrată Ca să nu mai pomenesc de atmosfera proprie sălii de spectacol, inimitabilă.

De aici și dificultățile de care pomeneam, cu toate avantajele tehnice oferite de televiziune.

Puține spectacole ce au constituit succese ale stagiunilor teatrale, odată retransmise, și-au păstrat virtuțile de pe scenă, ceea ce nu înseamnă însă, că televiziunea trebuie să renunțe la ele. O grijă mărită, în selecționarea și înregistrarea celor mai reprezentative spectacole se impune.

Teleteatru se bazează pe două modalități de spectacol: cele pregătite în studio, avînd ca punct de plecare adaptări sau scenarii speciale scrise pentru televiziune (ne amintim cu plăcere de: „Ultimul locatar", „Suflete tari", „Pană de automobil", ș.a.m.d.) și cele care-s preluate de la diferite teatre (aș aminti dintre succese „Clipe de viață", „Îngrijitorul" — cu excepționalul actor Nițulescu, și mai de curînd „Baltagul" în regia lui Radu Penciulescu).

Acestea, spectacolele preluate, sînt mai ușor de realizat pentru televiziune, dar și mai aproape de esec. Fiindcă în ultima instanță scena și micul ecran au legi diferite. Fiind caracteristic televiziunii, spectacolul din studio ar trebui să primeze. Curios însă, raportul e invers. Probabil e mai comod. Așa cum am mai spus, înregistrarea și retransmiterea spectacolelor de excepție este necesară. Astfel s-ar da posibilitatea unui mare număr de spectatori să le vizioneze, și apoi pentru calitatea de document a peliculelor.

Recent au fost prezentate două excelente spectacole de Moliere: Burghezul gentilom și Mizantropul, pelicule ale televiziunii franceze. Primul constituie înregistrarea unuia din marile succese ale Comediei Franceze, spectacol ce se joacă aci de 300 de ani. Conceput ca o comedie-balet interpretat cu finețe și stăpînire (Luis Seigneur și Jean Meyer au susținut rolurile principale) el constituie un model al genului.

Beneficiind de concursul teatrelor Odeon și Théâtre de France, filmat în studiourile televiziunii franceze, Mizantropul a fost gîndit de regizorul Bernard Dhérau special pentru micul ecran. Modernă nu numai prin costumație și decor, ci în primul rînd prin concepția subtilă a regizorului, această montare conține — ca să vezi! — personaje ale anului 1970.

Inițiativa televiziunii de a prezenta aceste două pelicule este demnă de subliniat, și ea trebuie continuată.

O singură nedumerire îmi manifest.

De ce oare, marele dramaturg I. L. Caragiale, deloc și niciodată poate depășit de vreme, nu se bucură de același tratament din partea televiziunii noastre. „O scrisoare pierdută" sau „Conul Leonida" de exemplu, ar prilejul televiziunii române, realizarea unor spectacole deosebite.

★

Între 23 și 28 iunie la Mamaia s-a desfășurat Festivalul filmului internațional de animație. Prilej nimerit pentru televiziune de a viziona, selecta și eventual achiziționa cele mai interesante pelicule. Nu știu dacă s-a întîmplat așa ceva. O bună parte din festival l-am urmărit. Cîteva din filmele prezentate, în concurs sau în afara lui, s-au detașat. Și cred, apariția lor pe micile ecrane ar interesa: Pelicula finlandeză „Impresia"; „Ospățul" — film bulgăresc; „Trec zilele" — Iugoslavia: „Lampa lui Aladin" — regizor Teau Image, ciclul faobulelor de la Fontaine — producător La Grandier; „O bomba la întîmplare" — film francez, sau filmele lui Pivniceru, Gelu Muresan, Sabin Bălașa sînt cîteva dintre acestea.

Radu DUMITRU

revista străină

POESIE VIVANTE (nr. 32) poartă pe copertă, drept ilustrație, un plug, iar dedesubt cuvintele lui Pierre Guiraud: „Etimologic, și după latinescul **vertere**, «a întoarce», versul este o brazdă ce revine asupra ei însăși în linii egale și măsurate. Versul se opune prozei (**parole**) care merge drept înainte". Cu această observație sugestivă, de atelier, elegantul caiet de poezie tipărit la Geneva dă cuvîntul poeților și criticilor. Din sumar: versuri de Cecile Lauber, Aline Eugster, un articol de Adrian Marino despre Thibaudet, un ciclu de poeme de diverși autori propuse spre a fi tălmăcite precum și cîteva poezii vibrante din lirica revoluționară chineză.

LA NOUVELLE REVUE FRANÇAISE. — Jean Follain, distins recent cu premiul Academiei franceze, publică în numarul de pe luna iunie al revistei, opt poeme de un fin desen poetic: „Pe masa de lucru într-o zi de mijlocie tristețe / hîrtia soarbe lingă pîinea ruptă cerneala neagră / în ora care sună / o insectă minusculă și atît de vie freamătă, sare brun-roșcată / Pagina scrisă". (**Pagina sărită**).

LA REVUE DES DEUX MONDES (iunie a.c). — „A construi un personaj fictiv, înseamnă a pleca de la ceea ce ești, apoi a intra în ceea ce nu ești, și a termina prin ceea ce îți este contrar" — o meditație a lui Henry de Montherlant, din „Carnete 1969" — note în tradiția moralistă franceză — în care autorul „Celibatarilor" glosează pe teme literare, artistice, sociale și politice, în stilul său fulgurant, de o netrecută tinerețe.

LES NOUVELLES LITTERAIRES (18 iunie a.c). — „Voci inimitabile" cronica literară a lui R. M. Alberes, se ocupă de Louis-Ferdinand Celine (**Casse-pipe**) de Samuel Beckett (**Prima iubire și Mercier și Camier**) și de cartea lui Andre Marissel despre Beckett. „Casse-pipe", apărută prima dată în 1952, poveste în stil „courtelinesc", este realitatea (cazonă) transmisă prin „răcnetele unui caporal", în care descrierea cedează locul limbajului crud, și întreg universului logoreic absurd cunoscut de „cuirasierul Destouches" (Celine) în cazărmile de dinaintea primului război mondial. O surprinzătoare apropiere este făcută de critic între autorul „Călătoriei pînă la capătul nopții" și Beckett, — **voci inimitabile ale secolului lor** — amîndoi „evocînd **gunoiul**, unul, olfactic, celălalt prin abstracțiuni".

NAGY VILAG. — Numărul 6 al revistei se remarcă printr-un conținut foarte substanțial. O scrisoare de J. C. Trewinn care oferă o interesantă privire asupra teatrului englez din ultimul an. Articolul dens și informat „Forme literare în Africa neagră", traduceri din poezia indiană de Orban Otto, un studiu dedicat lui Camus și o nuvelă a lui Eercole Patti...

SATURDAY REVIEW din 13 iunie publică o amplă dare de seamă asupra stagiunii teatrale americane de pe anul în curs. Henry Hewes, autorul articolului, publică și un clasament. Piesa care a întrunit cel mai mare punctaj se intitulează: **The Effect of Gamma Rays on Man — in the Moon Marigolds** („Efectul razelor Gama asupra omului în luna Marigolds") de Paul Zindel, care a bătut la un punct diferență piesa lui Arthur Kopit, „Indians".

• În numărul său pe luna iunie revista **ZNAMIA** publică un mare roman al lui Konstantin Simonov **Cea din urmă vară**, cu care se încheie trilogia începută prin romanele **Vii și morți și Nimeni nu se naște soldat**.

a. b. c.

SPORT

Divizia A — sediul plictisului

La urma urmei ce așteptăm de la campionatul intern? Ce poate ieși din această bătălie? În cel mai bun caz — o campioană, două retrogradate, un golgeter, și cam atît. Ce altceva se poate ivi? Oare nu ne dăm seama cu toții că divizia A devine duminică de duminică sediul plictisului?

O, campionat intern, te știm pe dinafară!

★

Foarte interesant, sub multe aspecte, meciul Steaua—Rapid. Militarii erau în clasa a V-a, feroviștii în clasa a III-a. Lucrul s-a văzut repede. L-au văzut și steliștii și-au adoptat cunoscuta tactică „temporizare la mișto". Mingea trecea printre picioarele lui Dumitru, printre ochii lui Năsturescu, trimisă în scîrbă de foarte tehnicii fotbaliști de la Steaua. Dar există și în fotbal o dreptate! Rapid a egalat. Asta, din punctul de vedere al jocului e nedrept. Dar din punct de vedere moral — e tocmai ce trebuia. Dacă rapidiștii mai dădeau încă un gol răzbunarea era întreagă. Făcînd cu lejeritate pe deșteptii, finii tehnicieni de la Steaua au dat cu piciorul în locul I.

★

Un capitol separat: Tătaru. S-a răzgîiat foarte mult tovarășul Gigi, s-a răzgîiat și privește de sus pe bieții lui coechipieri. Copilul Gigi abia-și trăsnește picioarele pe teren, cuprins de o lene superioară. Dulcele număr 8 al militarilor pare umflat mult. Parcă a înghițit o magazie de galoane și nu mai are nevoie. El scrutează indulgent tribunele, nu dă mingea decît cu capriț, arborează o față plictisita, de individ care s-a săturat de lume, cît și de glorie. De tras la poartă trage cîteodată, tot în dorul lelii; de așteptat să se termine meciul, așteaapă cu sufletul la gură.

Gigi Tătaru s-a situat în fruntea indolenței coechipierilor și a lăsat, cel puțin pentru moment, poziția de lider rapidiștilor. Gigi Tătaru a făcut ce a voit dînsul. După cele cîteva faze superbe care l-au remarcat la Guadalajara, celebrul Gigi privește campionatul intern ca pe o bagatelă.

Ei bine, nu e prea tîrziu să-i spunem că oricît e el de șmecher, dacă va continua să joace astfel, va intra într-un anonimat mai adînc decît adîncimile psihologiei. O galerie de ratați nu-i probează nimic alintatului Gigi. Treaba lui! Să țină minte însă că anonimatul vine pe nesimțite. Ca o boare. Ca o ploicică de primăvară. Ca un, ce mai încolo și-n-coace, ca un tricou de rezervă.

Dar poate Gigi Tătaru vrea să facă o carieră de ratat. E dreptul lui inalienabil; un destin jalnic e proprietatea lui de care n-a să se atingă nimeni.

Drum bun, Gigi Tătaru, dacă vrei să mergi pe unde ai apucat-o!

★

Nimeni nu s-a gîndit critîcindu-l pe Topescu, că în locul lui va vorbi Călin Antonescu. Căci lui Topescu mai are omul ce să-i reproșeze, dar lui Călin Antonescu n-avem să-i reproșăm nimic; decît totul. Ne-am pricopsit cu Călin Antonescu. Acesta se bîlbîie, se repetă și declară mereu: „parcă vrînd să mă confirme, echipa Cutare a făcut cutare".

Că echipele țin pe rînd să-l confirme pe Călin Antonescu, nu-i exclus. Ce altceva ar avea de făcut? Dar Televiziunea face o îndirjită antiselecție a crainicilor, ca și cînd între oameni nu s-ar găsi și cîțiva, capabili să lege două vorbe.

Nu cerem mult: cerem crainici pur și simplu. De ce nu se face periodic un concurs de crainici? Pe ce criterii comentează toți ziariștii, toți amicii, toți anticrainicii? Poate fi criteriu prietenia dintre redactorii secției sport de la televiziune și niște colegi (unii buni autori de articole dar vorbitori în dodii) de pe la masa presei? Noi, în naivitatea noastră, credem că nu e bine.

★

De fapt, cine va cîștiga campionatul? Exprimăm aici o opinie, personala desigur, mizînd pe un duel hotărîtor Steaua—Dinamo. Cu condiția angajării serioase în jocurile următoare, tensiunea campionatului intern în asta ar putea să rezide pînă la urmă. Dacă nu cumva UTA dorește neapărat să mai iasă o dată dezastruos în Cupa campionilor. Și dacă nu cumva Rapid o va ține-o tot într-o baftă.

★

Ceea ne neliniștește: surprinzătoarele rezultate ale eclipelor amenințate de retrogradare. Nu e frumos! Chiar așa să fi jucat ele? E în stare numai mirosul de cameră îngustă (ocupată de 16 paturi) al diviziei B să dea geniu unor echipe care nu s-au remarcat nici măcar prin talent? Dar cine mai știe ceva precis, în această epocă, vai, complicată și plină ochi de neprevăzut?!

★

Rîndurile ce urmează au fost scrise după meciurile de miercuri. Surprizele se țin lanț — Ca în rai: cei mai slabi au ajuns cei mai buni. Prin fotbal s-a ajuns în rai. Nimeni nu mai poate miza pe nimeni. Totuși opțiunile noastre de mai sus rămîn valabile. Măcar cu pseudonim, avem un caracter ferm.

SUPLINITOR

DISCUȚIA NOASTRĂ: „CELE MAI UTILE CĂRȚI" (II)

Istoria literaturii române

În articolul nostru din numărul trecut am citat o serie de exemple în legătură cu modul în care a fost „adusă la zi" și „revăzută" ediția a doua din primul volum al tratatului Istoria literaturii române. *Lipseau titluri și informații apărute din 1961 pînă în 1969, ceea ce face inoperant argumentul „termenului predării la tipar". Majoritatea acestor informații și titluri puteau fi intilnite de altfel, cu ușurință, intr-o carte apărută în iunie 1969 : George Ivașcu,* Istoria literaturii române, *vol. I. Ceea ce i-a fost posibil unui singur om, care a găsit mijloacele de a cita pînă și un studiu tipărit în numărul din 15 mai 1969 al „României literare" să fi fost peste putință unui colectiv intreg ? Dar am aflat cu uimire că unii autori ai tratatului (Florica Dimitrescu, Ion Rotaru) au luat cunoștință de existența unei a doua ediții abia... din articolul nostru apărut în „Luceafărul". Probabil că nu sînt singurii. Neatenția ingrijitorilor acestei noi ediții frizează de altfel impolitețea : dacă unii membrii ai comitetului de redacție au avut grijă să-și marcheze avansarea în ierarhia universitară, nu se face nici o mențiune asupra calității de membru corespondent al Academiei R. S. România dobindită intre timp de unul dintre membrii comitetului general de coordonare... Dar să nu insistăm. Continuăm, deci, șirul adnotărilor noastre, cu rugămintea de a fi trecute la locurile respective în exemplarele noii ediții.*

Despre Stavrinos a scris un amplu studiu Vasile Grecu, **Stavrinos. Eine gar schöne Erzählung uber Michael den Wojewoden. Ein Venezianer Volksbuch,** în **Berliner Byzantinischen Arbeiten,** Band III, Berlin, 1960, p. 180—206. El nu poate lipsi dintr-o bibliografie corectă. La p. 424 i se atribuie în continuare lui Nicolae Milescu un rol în geneza „Istoriei despre icoana de la Neamțu", deși Al. Elian a demonstrat categoric totala lipsă de temei a acestei păreri : vezi **Moldova și Bizanțul în sec. XV,** în volumul **Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare,** București, 1964. Fără îndoială că „este extrem de interesant și revelator faptul că nici primul traducător al Bibliei, Nicolae Milescu, nici cei ce au desăvîrșit traducerea ei, frații Greceni (ajutați de Constantin Cantacuzino stolnicul) nu erau fețe bisericești, ci laici etc.", numai că această observație a fost una din noutățile comunicării lui Virgil Cândea la „Societatea de științe filologice", prezentată în iunie 1962, și apoi tipărită în „Limbă și literatură", vol. 7, 1963, p. 29—70, sub titlul **Nicolae Milescu și începuturile traducerilor umaniste în limba română.** (Același autor a identificat și ediția din Frankfurt a Septuagintei de pe care a tradus Milescu). Acest studiu nu figurează însă la bibliografia despre Milescu de la p. 444—445, și nici la bibliografia **Bibliei de la București,** de la p. 444. Lipsește de asemenea, un studiu esențial despre Biblia de la 1688 al aceluiași autor : **Semnificația politică a unui act de cultură feudală,** „Studii" XVI. 1963. nr. 3, p. 651—669, deși în recenzia la tratat din „Tribuna" nr. 48. 1964 Octavian Șchiau a semnalat omiterea lui și a cerut să fie inclus pe viitor. De altfel, nici alte propuneri de completări bibliografice sugerate, „în presă" n-au fost luate în seamă. De exemplu, este în continuare ignorat studiul prof. P. Olteanu. (în „Romanoslavica" IX, 1963, nr. 163—193). Dintre studiile aceluiași autor mai lipsesc, de asemeni, unul — **Presupusul original al Cazaniei I-a Diaconului Coresi. Corectarea unei erori.** — apărut în 1965 în **Omagiul Alexandru Rosetti** și care a înlăturat părerea că **Tîlcul evangheliilor** are la bază predicile lui Peter Meliusz Iuhasz, celălalt a apărut în 1966 în volumul XIII din Romanoslavica : **Postilla de Neagovo in lumina „Cazaniei I" a Diaconului Coresi.**

La p. 453, notă, se afirmă că parabola omului urmărit de inorog „se află și în **Viața sfîntului Nifon",** în timp ce „altă pildă" se întîlnește în **Învățăturile lui Neagoe.** Realitatea este că și prima pildă din **Varlaam și Ioasaf** se află reprodusă textual tot în **Învățături,** în vreme ce în **Viața lui Nifon** este doar amintită spre a compara soarta lui Bogdan Moldoveanul cu a omului din parabolă. La capitolul despre **Cronografe** (p. 463) se ignoră cu desăvîrșire o întreagă categorie de cronografe : cele despre care a scris două studii Diomid Strungaru în „Romanoslavica", X. 1964, p. 89—99, și în articolul **Omagiu lui P. Constantinescu-Iași,** București, 1965. În legătură cu tipografiile de la Rîmnic și Buzău în sec. XVIII (p. 481) există două studii monografice, necitate : Gabriel Cocora. **Tipografia și tipăriturile de la episcopia Buzăului,** în „Bis. ort. rom.", 1960, nr. 3—4, p. 286—331, și Aurelian Sacerdoțeanu, **Tipografia episcopiei Rîmnicului (1707—1825),** în „Mitropolia Olteniei", 1960, nr. 5—6, p. 291—349.

Capitolul despre **Bibliotecile** sec. XVIII (p. 484) nu poate ignora faptul semnificativ că Brâncoveanu achiziționa de la Paris marele corpus de istorici bizantini editat de Du Cange, sub auspiciile lui Ludovic al XIV-lea. El a fost pus în lumină pentru prima oară într-un articol — absent de la bibliografie — de Corneliu Dima-Drăgan și Mihai Caratașu : **Les ouvrages d'histoire byzantine de la bibliotheque du prince Constantin Brancovan,** în RESEE tom. V. 1967, nr. 3—4, p. 435—445. Tot un fapt semnificativ de istorie culturală este tipărirea în 1713 a **Pildelor filosofești,** prima carte în limba română care are un original francez : **Les bons mots et les Maximes des Orientaux. Traduction de leurs ouvrages en arabe, en persan et en turc. Avec des remarques,** Par. Mons. A. Galland, Paris, 1694. Achiziționată de Brâncoveanu în original, a fost tradusă din franceză în italiană de Anton Maria del Chiaro, secretarul domnului, apoi din italiană în greacă de Ioan Avramie, predicatorul curții și profesorul copiilor lui Brâncoveanu, și, în sfîrșit, din greacă în română de Antim Ivireanu. Versiunile grecească și românească au apărut concomitent, cartea intrînd astfel deopotrivă în circuitul a două culturi pe calea Bucureștilor, unde tipariturile pariziene începuseră să răzbată, deci, încă de pe vremea lui Brâncoveanu. Despre acest fapt de istorie culturală a scris un amplu studiu Al. Duțu : **Un livre de chevet dans les pays roumains au XVIII siecle : „Les dits des philosophes",** în RESEE tom. IV. 1966, nr. 3—4 p. 513—533, iar apoi în capitolul **Peregrinarea cărților de „desfătare" brîncovenești** din volumul **Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII** a căutat să încadreze fenomenul în evoluția mentalității literare românești din sec. al XVIII-lea. Cititorul constată cu surpriză că nimic din aceste cercetări nu a fost luat în considerație pentru ediția a doua a tratatului, unde nu numai că nu se fac trimiteri la studiile lui Duțu, dar însăși cartea **Pilde filosofești** nu este măcar amintită, nici în capitolul general, nici în capitolul despre Antim Ivireanu (ținut totuși la zi cu bibliografia), nici în cel despre „Cărțile populare", și nici la indicele de opere !

Biografia stolnicului Constantin Cantacuzino nu dă informații asupra datei nașterii. Admițînd că nu se putea interveni în text, era de rigoare adăugarea unei note cu trimiterea la importantul studiu al prof. I. Ionașcu, **Din viața și activitatea Stolnicului Constantin Cantacuzino (1640—1716),** în „Studii", tom. 19, 1966, p. 633—650. De altfel, întregul număr 4 din „Studii" trebuia citat, fiind dedicat comemorării a 250 de ani de la moartea stolnicului. Lipsește și micul articol al Luciei Rosetti, **Constantin Cantacuzino studente romeno a Padova,** extras din „Quaderni per la storia dell'Universita di Padova", Padova, 1968, în care s-a comunicat descoperirea matricolei de student a Stolnicului la Padova (El a fost semnalat și în „Contemporanul" de Corneliu Dima-Drăgan). În aceeași situație (capitolul este scris de P. P. Panaitescu) se află Dimitrie Cantemir, din a cărui bibliografie lipsesc cîteva titluri importante : I. Sulea-Firu, **O scriere inedită a lui D. Cantemir : Monarchiarum physica examinatio,** în „Studii și cercetări de bibliologie", V, 1963, p. 267—276, care este unica ediție a textului latin original, însoțită de o nouă traducere românească (articolul din „Studii" citat de tratat conținea numai o traducere a descoperitorului textului) ; Emil Pop, **Dimitrie Cantemir și Academia din Berlin,** în „Studii", tom. 22, 1969, nr. 5, p. 825—847, cu documente inedite, între care prima biografie în latinește a lui Cantemir, trimisă Academiei din Berlin după moartea sa ; **Divanul,** ediție îngrijită și studiu introductiv de Virgil Cândea, București, 1969 : Virgil Cândea, **Dialogul Orient—Occident, tradiție-inovație în „Divanul" lui Dimitrie Cantemir,** în „Buletinul Comisiei naționale a R. P. Române pentru UNESCO", 6, 1964, nr. 1—2, ian—iunie, p. 41—61 : Petru Vaida, **Dimitrie Cantemir și Andrei Wissowatius. Contribuții la problema izvoarelor umanismului lui Cantemir,** în „Revista de filozofie" 1965, 12, p. 37—48.

Din bibliografia lui Neculce lipsește importantul studiu al prof. Const. C. Giurescu, **Valoarea istorică a tradițiilor consemnate de Ion Neculce,** extras din volumul **Studii de folclor și literatură,** București, 1958 (62 p.). Despre Banul Mihai Cantacuzino nu se indică nici o lucrare, deși există cel puțin trei : G. Pascu, **Mihai Cantacuzino,** în „Cercetări istorice". I. 7925, p. 66—78 ; Matei Ionescu, **Generalul maior al Rusiei, Mihai Cantacuzino,** București, 1905. Ilie Corfus, **În legătură cu opera lui Mihai Cantacuzino,** „Revista istorică română", XVI. 2. 1946 p., 129—141. Recent a apărut un studiu care pune în lumină valoarea deosebită a cronicii banului : Louis Roman, **Izvoare din perioada 1750—1790 referitoare la localitățile și populația Țării Românești,** în „Studii și articole de istorie", vol. XIV, 1969, p. 81—118.

Capitolul **Literatura religioasă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea** (p. 653—660) este în întregime depășit, și ar fi trebuit refăcut în totalitate.

Acestea nu sînt toate observațiile sau completările posibile, și alți cercetători vor spori numărul lor. Am consemnat doar ceea ce ni s-a impus la o prima lectură.

Noua ediție „revăzută" nu oferă, deci, decît rareori o informație suplimentară față de prima ediție, lăsînd pe dinafară multe date noi. În ceea ce privește structura însăși a lucrării, viziunea de ansamblu asupra literaturii vechi, spiritul ce o animă orizonturile și stilul, nu se poate constata nici o schimbare în raport cu cartea din 1964. Faptul este recunoscut chiar în prefață, unde se motivează aceasta prin lipsa unor progrese importante de care ar fi trebuit să se țină seamă. Și totuși, în ceea ce privește „viziunea generală" asupra literaturii vechi, trebuie să amintim că sintezele, monografiile și studiile recente tind spre o cu totul altă înțelegere a nivelului, locului și rolului culturii române din epoca feudală în ansamblul culturii europene. Ele descoperă orizonturi mai largi și caută să identifice marile curente de cultură la confluența cărora evoluția noastră intelectuală a dobîndit o complexitate și o semnificație ce nu rezultă de nicăieri în actualul tratat. Termenii de comparație nu mai sînt, acum, cei din 1964, și judecățile de valoare ce se vor rosti s-ar putea să nu mai coincidă cu cele de atunci. Reprezentînd la data apariției un real progres în raport cu etapa anterioară, acest prim volum al tratatului **Istoria literaturii române** reapare într-un alt climat, în contextul unui alt stadiu al cercetării și valorificării literaturii noastre vechi dar așezîndu-se voit în afara lui, negîndu-l și ignorîndu-l programatic. Chiar și așa, noua ediție nu este, totuși, inutilă : ea va stimula cercetarea și va servi ca punct de reper și termen de comparație pentru ceea ce este deja și va fi în viitor din ce în ce mai clar, noua etapă în studierea și valorificarea literaturii române vechi.

Dan ZAMFIRESCU

JULIO CORTÁZAR

Unde se află Julio Cortázar ? Desigur, în povestirile lui fantastice **(Bestiario, Armele secrete, Sfîrșit de joc, Toate focurile — focul),** care conferă nu un chip, ci mai multe, adînci și polivalente, misterului indeclinabil din lucruri, din noi, din ceilalți. Desigur, în romane **(Premiile, Șotronul, 62 model de montat)** care cresc, toate, din patetica nevoie a căutării. Căutare a unei noi stări, autentice, a omului ; a unei noi perspective, centrale, a existenței. Dar cum această stare și această perspectivă sînt consubstanțial legate de virtuțile poeziei, înseamnă că pe Cortázar îl aflăm și acolo unde e mai puțin cunoscut : în poemele sale care devin astfel de două ori revelatoare. Într-adevăr, în versurile a căror tălmăcire o oferim acum, se pot identifica marile motive cortazariene, care sînt totodată și momente esențiale ale condiției umane : înșelăciunea realității superficiale, căutarea concretă, pe schele și între gîlceava gaițelor, a adevărului inefabil, așa cum le-a simțit pictorul italian Masaccio, în zorile Renașterii.

Paul Alexandru GEORGESCU

Masaccio

Astfel, lumina îl urmează blîndă,
iar el care i-a găsit rădăcina și i-a dat apa,
urzește, din semințele ei, vara.

O-ntunecată dragoste secretă, o veche știre
de nimeni confirmată, care continuă
singură și apasă ; vinul își face leatul,
iar distanța se umple de construcții celebre.
Masaccio rătăcește c-un trifoi între dinți,
viața se rotește, e în mărul acesta pe care
i-l oferă o femeie, în copii și în zgomotul căruțelor.

E-n soarele Florenței,
Călcînd peste țigle și balustrade.

Edificiu gîndit, cum să crești,
cum să te înalți spre propriu-ți sfîrșit ?
Lucrurile sînt, iată, aici, dar ce vrei cu jind
nu se află niciînd.
E cuvîntul ce lipsește, ciinele fugind cu tanțul
și-aproape,
acest dangăt de clopot care nu-i al bisericii tale.

Pădure de umbră, lumina te-nconjoară
cu dulcea-i înșelăciune, o punte ușoară
durată peste timp.
O lepădai, încruntat, pe stradă, ca să te-ntorci
la capele, singur cu certitudinea ta.
Într-o zi,
îi vei deschide adevăratele porți și-o vălvătaie
de aur și penaj va trece prin fața ochilor.
Dar nu era încă
timpul menit.

Și merge astfel, plin de sucuri acide,
privind în jur realitatea care, pe nepusă-masă,
izbucnește-n portaluri și se cheamă
osie, văl, iarbă, așteptare.

E sigur în nesiguranța lui, dezbrăcat de tăcere.
Știe puțin și totuși puținul apasă
ca smochinele uscate
în traista săracului.

Cunoaște semne depărtate, mesaje uitate ce-așteaptă
pe pereți scorojiți ; fanar fumegînd,
credința-i se-nalță spre bolți pentru a arăta
niște stigmate, o tunică, o îmbrățișare blestemată.

Se-ntoarce, privește și urăște iubirea-i
ce soarbe în genunchi din această fîntînă părăsită.
Alții trec zîmbind visurilor lor
și aripi celeste dansează, sprijin pentru mîna limpede.
Masaccio, singur în capelele pustii, alege
firele urzelii în mlaștina unui firmament cerșetor,
uitînd să salute, cu o pîine
pe schele, cu un căuș de apă
și cu tot ce e de făcut față de puzderia de visuri.

În măruntaiele zilei, în acea lumină
ce face să țîșnească tenebrele lucrurilor, caută ;
nu-i de-ajuns să limpezească, albul
să primească din mîinile lui martirajul
și numai atunci, inefabil, să fie.

II

Tainica
arătare ce rătăcește sub naosuri, mișcînd apa cristelnițelor

Între rugăciuni străine și palide predici,
a început să prindă contururi. El suporta
nemișcat, auzind gîlceava gaițelor din clopotniță
și-alunecarea soarelui, tîrînd cu el ultima slujbă.
Singur, cu miros alipit de tămîie, cu gust de pîine
și de cenușă. Aduceau lumini.
Cînd ieși, gărzile-și începuseră rondul.

Să pictezi fără cer, un cer ; fără albastru,
culoarea albastru — flaut șiret ! — prin umbra
ce vestește culoarea și-o distruge. În naosul nopții
își vedea scufundate plăsmuirile, contopite
trupuri și gesturi în același chiag de aer.
Inima lui liniștită visă
o ordine nocturnă în care îngerul
să supraviețuiască.

Zugrăvi plata arginților cu siguranța celui care lovește ;
era bună violența aceea stăpînită
care va izbucni în vreun piept,
păstaie aruncînd departe sămînța.
Un frig de patimă îl dezgolea ; așa se zămisli
chipul celui care așteaptă, tremurînd, botezul,
infinit stropit pe roata zilelor
care-l reține încă de partea lutului.

Un timp prădalnic ridica steaguri și eșafoduri,
se iscau glasuri, ecoul
de incendii sonore, poeme și surghiunuri.
Marmora revenea mai pură din visul lui,
manuscrisele cu' temeiuri
și rînduieli pentru lume.

În piețe,
se auzeau, întorcîndu-se, adormitele povești ; undelemnul
și usturoiul erau Ulise. Spre taverne, Masaccio
pășea liniștit, răsuflarea-i aduna mirosul iute de ceapă și pește
cu o urmă de arome mînăstirești, strigătul osîndirii
mușca din mărul proaspăt,
la umbra unei vițe din care șiroia sînge.

Din sfîșierea aceasta făuri întîlnirea
si Crist putu să fie iarăși Orfeu, un păstor
îmbătat de-nălțime. Acum întrupa
elementara forță, de aceea moartea lui cerea
violență, agonie verde, capul care cădea cu trosnet de oase
pe torsul crudei supraviețuiri.
Îi zugrăvi umerii cu profunzimea nu a cerului, ci a mării,
avînd nevoie de o potrivnicie, de un vînt contrar
care să-l încerce, să-l confirme, să-i desăvîrșească.

Apoi i-a revenit moartea și el a primit-o
ca pîinea sau ca plata,
distrat, privind altceva
pe care deopotrivă nu-l vedea. Zorile era-u aproape,
înapoierea luminii legitimă,
cît aur și azur în așteptare !

În fața paletei unde va stăpîni această dimineață de culori,
Masaccio auzi rostindu-i-se numele.
Plecă. Prindea să lumineze de ziuă
Piero della Francesca

În românește de
Aurora NICULESCU

Ceasul din Piața Mare. București, 1900

punct și virgulă

Un tînăr prozator

De curînd a apărut în librării volumul tînărului prozator Titu Constantin, Ora închiderii. Aproape nimic din complexele care însoțesc de obicei pe debutanți nu vom găsi în aceste pagini, dense fără a fi haotice, exacte, fără a pierde esențialul proiectat în sugestia unei comunicări lirice subiextuale. Titu Constantin, în schițele și povestirile sale, se dovedește un artist format în orizontul legii morale, totul aspirînd la straturile simbolice ale realului, fără a sacrifica însă pulsația vie a acestui real. Tehnica modernă a scriiturii, succesiunea aparent simplă a elementelor narative, modificarea unghiurilor de percepție și reprezentare, conduc în cele din urmă la un mesaj de autentică angajare a omului în destinul lumii ; facem această remarcă pentru Titu Constantin, aflat la începutul unui drum literar pe care i-l bănuim rodnic, intrucît nu de puține ori am citit, sub diverse nume de autori care se vor cu orice preț „moderni", povești zadarnice, deprimante prin vacuitatea, prin absența oricărei vibrații mai adînci a problematicii umane.

Dan LAURENȚIU

Omar Khayyam... astronom și matematician

Savanta din Uzbekistan, Nuria Hairetdinova, a stabilit că Omar Khayyam ar fi și autorul unei importante opere de astronomie intitulată Codice de astronomie **(înainte, considerată anonimă), retranscrisă 100 de ani după moartea lui Khayyam din 1135. S-a ajuns, de asemenea, la concluzia că poetul persan era și un vestit matematician.**

Retrospectiva Giorgio de Chirico

De Chirico se află la Milano pentru o expoziție retrospectivă de la Palazzo Reale, intrunind 150 de piese create între 1909—1970, care va fi prezentată la sfîrșitul acestui an în Germania și apoi la Paris. De Chirico a fost o singură dată în ultimii 30 de ani în America, cu care prilej a petrecut 18 luni la New York și Philadelphia. „Nu-mi place să călătoresc", a declarat unui reporter. „Prea multă bătaie de cap. Ce rost are să plec de aici ? Te poți duce să vezi tablouri, la cinema, poți citi cărți. Nu simt nevoia să văd locuri noi... San Francisco ? Seamănă cu Europa. Acolo sînt rechinii, monștrii aceia care devorează oameni. Mi-ar fi frică să trăiesc acolo..."

De Chirico este în vîrstă de 82 de ani. Cele 150 de piese expuse conțin picturi, schițe și sculpturi aduse din opt țări.

Nic. POPESCU

Petőfi și Kafka despre Dickens

Într-un articol apărut în revista maghiară Nagy Vilag, numărul 6, intîlnim două citate, două aprecieri mai puțin cunoscute, făcute asupra operii lui Dickens, de la a cărui moarte s-au împlinit, la 9 iunie a.c., o sută de ani. Prima apreciere aparține lui Petőfi, care, la 14 octombrie 1847, într-o scrisoare adresată unui prieten, spunea următoarele : „Boz (pseudonimul literar al lui Dickens n.n.) e mai presus de orice judecată... el fiind singurul om pe care îl invidiez, nu pentru că l-aș socoti cel mai mare scriitor al lumii, imediat în urma lui venind eu, ci pentru că mesajul său este cel mai frumos, dintre toate mesajele scriitorilor, cîți au fost. Dickens produce cea mai multă voioșie, el îi face pe cei mai mulți să rida. Menirea cea mai frumoasă de pe pămînt e să aduci tuturor voia bună. Ah, dacă există șapte raiuri, Dumnezeu va trebui să mai creeze încă unul, și în acesta, al optulea, îl va așeza pe Boz, ca pe cel mai mare binefăcător al omenirii, invățătorul ei".

Cealaltă apreciere aparține lui Kafka, admirator al marelui romancier englez, și care într-o însemnare de jurnal din 1917, scrie : „Cooperfield-ul lui Dickens (Cărbunarul meu, pur și simplu o imitație Dickens, mai cu seamă romanul acela pe care îl proiectasem...). După cum văd, intenția mea a fost să scriu un roman dickensian, îmbogățit însă cu acele lumini tăioase, culese din epoca mea, și cu celelalte lumini, pale, descoperite în străfundul meu. Bogăția lui Dickens, precum și uriașa sa revărsare nereflectată, care tocmai din pricina aceasta pare pe alocuri complet lipsită de forță, firul găsit pînă acolo derulîndu-se obosit... Lipsă de inimă în ciuda stilului pleznind de simțire. Caracterizările brute sînt ca aracii înfipți lîngă toate personajele și fără de care Dickens n-ar fi capabil să-și înalțe poveștirile nici măcar cu neglijență".

Articolul adaugă faptul că Tolstoi, la Iasnaia Poliana, unde domnea o mare sobrietate, ținea în perete portretul lui Dickens.

COMPILATOR

posta redacției

MIHAI POENARU : Din cele 3 schițe trimise, singura care mi s-a părut cît de cît interesantă e „Ai tu ceva verde la tine ?" care degajă un parfum discret, de romanță pierdută. „Nocturna", împovărată cu prea multă lună — o lună banală, fără obraji — fuge în sfera desuetului. „Un om singur în ploaie" e scrisă parcă numai din fraze tuberculoase. Ferește-te de atmosfera fumurie, nu te prinde, și rupe fraza, n-o lăsa să se umfle cu cuvinte surde. Onomastica personajelor, plină de farmec.

PETRE MIRCEA : În plic am găsit 3 poezii (slabe) și patru bonuri de cantină. Ești prea puțin poet ca să dai cu piciorul la patru mese.

DANIEL CORNELIU : N-ai venit în vacanța de primăvară — știu, a fost scurtă și s-a nimerit ca-n zilele alea să înflorească și liliacul — te aștept în septembrie, cînd încep școlile. Pînă atunci profită de vacanța mare, de soarele Dobrogei, umblă, vezi mult, ascultă și petrece. Într-o bună zi, tot ceea ce ți se întîmplă astăzi se va transforma poate în literatură. Dar nu te grăbi, micule furios. Lasă ușile magaziei deschise ca să intre păsările și vîntul sărat.

NEFILOZOF : „Scările infinitului" nu sînt 19 (număr impar), cum susții, ci eu cred că sînt 20, că mai e și scara pisicii la coadă. Citez din prima scară, sau cum o numești dumneata, „Scara lumii" : „Viața intimă se ascunde la marginile umane, ce presupune iscoade și bănuieli. De ce se ascunde lumea în ea ? Și totuși ea iese și afară să poată fi, nu de altceva dar trebuie. Ochii nevăzuți patronează într-o rotire vie, ei ce se intind în noi și-n corpul ce-l poartă. Un singur punct de reper și cutreieri distanțe neterminate. Cu ei se deschide abruptul, și de aici se pare că începe infinitul fiecăruia în parte rezultînd infinitul absolut". Hai să facem un pact : eu mă leg să nu-ți trădez numele adevărat, iar dumneata să te juri că nu-mi mai trimiți nici un rînd doi ani. Plătesc pe deasupra și 2 (doi) litri de vin, plus sifonul, ca să nu fii în pagubă.

OSTAIANU RĂDĂȘENI : Poți să-mi trimiți și-o cărută de mere Parmen din livezile Rădășenilor, tot n-o să declar că știi să mă-njuri frumos. Singurul lucru cu care m-ai convinge ar fi să-mi trimiți o schiță scrisă cu talent. Dar de unde nu-i...

CIUBOTARIU GH. BROSCĂUȚIU : Nuvela „Prea tîrziu" e prea banală, prea lungă, prea monotonă. Și dacă avem un dinte împotriva lui foarte-foarte, trebuie să avem și unul împotriva lui prea-prea.

ION DUGUCITU : Sincer, cu inima pe masă — schița „Trei generații" n-are nici un haz. Acum, spune și dumneata cinstit, nu-i așa că era mai bine s-o iau pe ocolite ?

VIRGIL RAȚIU : Citez începutul lucrării : „Eu ședeam pe răzor. Dincolo, pe celălalt răzor, vizavi de răzorul meu, ședea el. Eu mîncam. El mînca." Eu, mersi, m-am săturat, m-am suficientat, plec să mă culc.

Fănuș NEAGU

ULARU IULIAN. Dacă într-adevăr poezia este pentru dumneavoastră „totul", nu, am motive să mă îndoiesc de faptul că într-o bună zi eforturile vă vor fi încununate de succes. Deocamdată, izvorul ei este încă prea firav. Bucata trimisă nu e foarte dătătoare de nădejdi artistice... „Pădure, cu frunza rară / Lasă-mă în astă seară / În frunzișu-ți să m-cufund / Și în tin' să mă cufund". În schimb, după acest sentimental sughiț liric, cît de caldă este naivitatea neprefăcută din versurile : „Cînd tăcerea se așterne / Pe a tale simple lemne"... sau „Și apoi la despărțire / Voi cerca tămăduire" etc. Reveniți.

D. NICOLESCU. „Am optsprezece ani și iubesc totul. Deci iubesc viața. Tablourile luminoase îmi produc exaltarea înălțătoare. Și exaltarea încintă inima. Și exaltarea îmi încintă spiritul. Și spiritul prinde glas și începe minunatul cînt".

„Citiți cu atenție aceste versuri și chiar dacă în unele vedeți ceva care vi se pare prea personal, luați această personalizare tocmai ca o încercare de a trece personalul la plural!".

În unele versuri veți descoperi că inima mea este „clasică" și în altele veți descoperi poate contrariul. Peste tot veți descoperi însă că inima mea e romantică".

Și acum versurile :

„Soarele este un vis. / Visul soarelui... / Soarele visului... / Soarele Soarelui... / Visul visului... / Culeg soarele în priviri / Culeg priviri în visuri / Culeg culegerea soarelui visului / Culeg culegerea visului soarelui" etc.

Nu atît precaritatea acestor rînduri este lucrul care mă dezamăgește mai mult, ci faptul că îmi zdruncinați, întrucîtva, o profundă convingere, aceea că, la 18 ani, oamenii nu prea obișnuiesc să se joace cu cuvintele. Întotdeauna am crezut astfel și compunerile dv. m-au contrariat. Acolo unde vă străduiți să vă luați în serios (poezia Moștenire, de pildă), rezultatele sînt vizibil, mai bune.

IULIAN GHINDARU. Primim zilnic zeci de scrisori și nu dispunem de spațiu suficient pentru a răspunde la toate. Reexpediați versurile și vă vom avea în vedere. Cuvintele din urmă nu sînt o amenințare dar nici o promisiune. Totul depinde de poemele dv.

GH. STĂNESCU. Descifrîndu-vă, cu dificultate, ortografia, nu am încercat vreo satisfacție deosebită. Mai aproape parcă de ceea ce numim îndeobște poezie, mi s-a părut *Gîndul.*

DINU PARASCHIVU. Am distins din plicul trimis cîteva suav-melancolice versuri grupate sub titlul, frumos : *O stea ruptă din sufletul de molcșeală.* Reveniți.

RED TEDIAN. Cele numai două poezii trimise nu sînt îndeajuns de concludente. Mai trimiteți.

CORNELIU DICK. Versuri de slabă calitate artistică.

Cezar BALTAG

Arhitectura - artă socială

De vorbă cu arhitectul Octav Doicescu

(Urmare din pag. 1)

revizuire socială a structurilor urbane și prevederea pentru fiecare familie a unui spațiu corespunzător. Metodele imaginate sînt variate de la oraș la oraș și cu mijloace tehnice, economice și de zonificare funcțională diferite. De asemenea, sînt și constatări comune tuturor profesionaliștilor actuali : apariția și existența valabilă a unor structuri urbane foarte mari, de neconceput acum jumătate de secol ; necesitatea schimbării structurilor de circulație ale orașului, corespunzătoare noilor mijloace mecanice ; aceste structuri, mari, urbane, cu densități mari mijlocesc o cunoaștere și o cultură deosebită, în care se nasc mari forțe de inventivitate. Sunt orașe care însumează continente întregi și oceane, puteri în sine în mijlocul unor națiuni. Pe baza acestor constatări, apar proiecte de orașe noi, structuri gigantice, în care circulația verticală întrece cu mult circulația orizontală ; interesante exerciții intelectuale și tehnice în care omul este un pretext pentru supunerea lui integrală unei viziuni tehnologice și unilaterale, corespunzătoare exploziei științifice actuale, această nouă zeitate abstractă.

Orașul București are o personalitate oarecum modestă, pentru că nu are nici un spațiu urban formal și monumental, compus cu rigoare clasică și urmărind un INVARIABIL care să reprezinte o epocă închegată de cultură. Îi lipsește și acea factură rigidă, de topometrie perfectată în cele mai mici amănunte. Un oraș ai căror constructori și arhitecți nu prea și-au ilustrat dogme rigide în istoria lui. Este însă un oraș clădit orizontal, cu o densitate mică, slab echipat și cu o întreținere costisitoare din această cauză. Cu toate acestea este atașant. Dar în evoluția lui nu poate rămîne așa cum este ; nici nu se va schimba peste noapte. Un proces de transformare îl va schimba încet. Și va cere din ce în ce mai multă competență, abilitate și pasiune creatoare de la urbaniștii și „arhitecții" lui. Arhitecții nu vor fi numai cei ce întocmesc arhitecturile clădite ; vor trebui să fie toți cei ce contribuie sau vor să contribuie la acea matrice a lui, conținătoare a personalității atașante, a conștiinței colective care trebuie să vadă totuși dincolo de mijloacele pe care le are la îndemînă.

— Și totuși, este arhitectura modernă o problemă numai de utilitarism și funcționalitate, și dacă nu, cum se explică uniformitatea obositoare a unora dintre cartierele noi ? Fiindcă „NOILE CARTIERE" nu înseamnă întotdeauna și „FRUMOASELE CARTIERE".

— Totdeauna arhitectura a fost o artă socială, și acum, mai mult ca oricînd. Totdeauna a fost utilitară direct și deci funcțională, dar în istoria ei a fost îmbrăcată adeseori într-un lirism de forme reprezentative sau emotive, și altădată numai culoarea îndeplinea acest rol. Și acum, din normale necesități de economie, de timp, de cost, de manoperă, de organizare a execuției, apare repetarea elementelor componente în serie mare, și perfecționarea lor identică. Mijloacele industriale și mecanice au luat locul mîinilor omenești. Și se mai stabilește și alt raport între om și obiectul construit de el, care depășește scara orașului moștenit, ambianța lui patriarhală, cu pomii lui, cu spațiile lui mici, și din această cauză, comprehensibile ca stăpînire intimă. A apărut deodată spațiul urban al orașului mare, al orașului contemporan pe care dv. îl caracterizați de uniformitate obositoare. Acest sentiment al dv. este împărtășit unanim. Sentimentul se referă la arta arhitectului și totuși el este liniștit că și-a făcut datoria, în logica organizării producției și a comenzii sociale. A fost aceasta prea severă cu el sau a abdicat el prea ușor de la profunda lui obligativitate de creator ?

Arhitectura este un act de cultură și dacă acest mesagiu, această emotivitate nu apare în lucrarea lui, ea rămîne o simplă construcție. Mijloacele specifice ale arhitecturii și ale urbanismului de a crea acea comunicare între oameni, esența gîndirii creatoare a acestor specialiști este **spațiul conținut** la măsura omului, măsură perceptibilă, pentru că altfel nu se mai poate stabili un raport. Omul își găsește climatul lui, **pătrunzînd într-un spațiu** conținut pe care îl definește, mare, mic, monumental, intim, însă **spațiul lui** nu este niciodată universal și incomensurabil. Această conținere a spațiului este motivul principal și creator al spațiului locuit, al spațiului urban ; indiferent că este mare sau mic, el este simțit și apreciat. În acest spațiu el își găsește afectivitatea căminului său, comunică cu familia lui, îl mărește și își creează pe rînd diferite spații publice în cadrul cărora comunică cu ceilalți oameni și se asociază unei vieți sociale, și mai departe, prin extindere îl mărește la dimensiunea lumei lui, spațiul urban, care îl conține pe el și toată cunoașterea lui.

Spațiul conținut este expresia fundamentală de comunicare între oameni. În spațiul urban, arhitectura mai are și alte mijloace de a ritma acest spațiu, de a-l face mai pregnant prin dispariția clădirilor, a pomilor și a altor mijloace mai mici.

Uniformitatea obositoare de care vorbiți, neregăsirea propriei persoane umane în noile cartiere se referă la atributele fundamentale de care am vorbit. Acest punct de vedere pe care îl exprim eu aici, nu este general acceptat. Contrariul lui, poate că stă la baza gîndirii unui urbanism și arhitecturi actuale.

— În condițiile de existență profesională despre care ați vorbit, ce șansă au orașele noi să nu se confunde unele cu altele ? Să fie placa de intrare a orașului singurul atribut distinctiv ?

— Părțile mai noi ale orașelor noastre apar identice pentru că le facem identice, pentru că le zonificăm la fel, le dimensionăm la fel, le construim la fel. Pentru ca un oraș să aibă personalitate, ea trebuie să fie analizată și scoasă în evidență. Dar caracterul unei arhitecturi și caracterul unui oraș depind și de caracterul arhitectului sau al urbanistului și nu este numai o rutină obiectivă, o rețetă profesională care se acceptă pentru că așa am mai făcut și este mai ușor acceptată, fără dificultăți, în privința termenilor, a costului, sau a mijloacelor constructorului ; pentru că constructorul este suveran în acceptarea unei tehnologii de execuție sau a alteia. Este necesară o asociere directă, un interes pentru demnitatea profesională, o continuă inventivitate împreună cu bucuria de a „crea" ceva, adică cu bucuria de a trăi.

— În posibila și necesara relație OM—PIATRA, de care meseria dv. depinde într-o atît de mare măsură, cui acordă prioritate arhitectul ? La institutul de arhitectură se studiază psihologia ?

— Arhitectura modernă sau, dacă vreți, practicismul bun al arhitecturii actuale, aduce imagini noi și atașante în climatul urban. Mijloacele de construcție noi elimină din ce în ce mai mult greutatea zidurilor ancestrale, creează transparențe la nivelul pietonului care multiplicate, duc la o imagine dinamică, un cinetism care nu este indiferent ; facilități de circulație pietonale, prin clădiri, printre ele, împreună cu o bună utilizare a umbrelor și luminii naturale, sau după ce s-a întunecat, transformarea imaginii urbane printr-o sensibilă și bine dozată iluminare publică, aduce însemnate noutăți pentru circulația corporală — pietonală, și emotivități reale. Dar, trebuie să recunoaștem, un oraș este în primul rînd un spațiu urban al pietonului. Un „oraș al automobilului" cum poate că ați auzit de multe ori, este o abdicare de la esența fenomenului urban. De altfel, orașele care s-au grăbit să faciliteze în exclusivitate aproape circulația automobilului și-au creat răni în factura lor spațială, și o recunosc.

O parte însemnată a arhitecturii și urbanismului contemporan este foarte îngrijorată și luptă pentru păstrarea orașului și a arhitecturii lui pentru om, și nu doar pentru a pune în valoare tehnologiile contemporane care tind să aservească din ce în ce mai mult societatea oamenilor. Dacă omul este conștient și cinstit cu el însuși, își păstrează toate sentimentele în momentul deciziilor menite să-l deservească un lung șir de ani. Dintre toate artele omului, arta de a construi este cea mai costisitoare, cea care durează cel mai mult și trebuie să conțină în ea în permanență acea putere de comunicare a emoțiilor creației. În concepția actuală, și chiar mai veche, ceea ce numim un bun „menagement" este, de asemenea, o artă. Acest „menagement" urban conține în el toate virstele și are preocupări corespunzătoare și chiar realizări. Nu lipsește niciodată din preocuparea unui urbanist sau a unui arhitect.

— Dacă, așa după cum afirmați, un oraș este un „spațiu urban al pietonului" de ce este atît de mult legată modernizarea orașului de sacrificarea pomilor ? Este panseaua planta cerută în exclusivitate de arhitectura modernă și de pietoni ? Dumneavoastră schimbați un pom pe-o pansea ?

— Orașul, ca orice mare aglomerație, consumă oxigen ; dar automobilul consumă și mai mult, imens de mult. Împrospătarea oxigenului necesar o fac pomii, mai puternic ca florile, și ei sînt adevărate valori spațiale în componența spațiului urban. Florile sînt cu totul secundare. Aduc culorile, atît cînd sînt alese cu gust și plantate ca atare, în nici un caz nu sînt destinate să călcăm pe ele. Orașul conține în el și noțiunea de parc, ca un component major al lui, și mai rar pe cea de grădină, dar atunci în măsură mult mai mică. Grădina cu flori rămîne în oraș o noțiune individuală, privată. Un copac, devine valabil în ambianța unui oraș, crescut cu grijă, în treizeci, patruzeci de ani. Tăierea lui înseamnă că ne privează de ambianța lui, dacă nu definitiv, cel puțin pe patruzeci de ani. O casă, oricît de mare, o realizăm în 2—3 ani. Copacii scăpați de tăiere în orașul nostru, chiar apăruți întîmplător în peisajul străzii, aduc o personalitate deosebită, și cum spuneți dv., — întregesc sentimentele orășanului, nu numai ca o rememorare a naturii primitive, dar și pentru că sunt ai noștri, fac parte din zestrea noastră, ca multe case vechi pe care ezităm să le dărîmăm în unele cazuri pentru că ne reamintesc de un invariabil al naturii umane.

Orașul contemporan plantează flori în parcuri dar cu discernămînt, și cîteodată pe trotuare, acolo unde este loc, dar nu în mari ghivece, de înălțimea unei balustrade.

— De ce nu ? Nu decid arhitecții prea ușor în legătură cu asfaltul ? Nu credeți că ne va inunda ?

— Nu știu dacă arhitecții au decis vreodată de tipul de pavaj și, inclusiv, de suprafețele de asfalt. Arhitecții, după cîte știu, au o mare predilecție pentru pavajul din dale mari sau mici, din beton vibrat, aranjate cu iscusință în suprafețe de circulație pietonală. Cu rosturile lor vizibile împart suprafața pavată în elemente și dimensiuni care îi dau un ritm și o scară, o fac comensurabilă. Automobilul rulează mai bine pe asfalt. Asfaltul este cerut de automobil.

— Cînd e vorba de comenzi importante, de edificii mari de cultură, de ce nu se fac concursuri publice cu expunere de machete ? Nu e vorba ca publicul să-și dea verdictul, dar să fie informat la zi despre ceea ce se întîmplă dat fiind că, vrînd nevrînd, orașul este al lui ?

— Desigur că orașul este al oamenilor. Dar ceea ce numim oraș nu este o creație spontană. Este rezultatul unui îndelung proces și al unei autorități comune care face opțiuni pentru un timp îndelungat. Concursul este o bună metodă pentru conturarea problemelor sau spre optarea pentru un punct de vedere mai valabil sau pentru unele posibilități pe

care un întreg climat nu-l oferă corespunzător scopurilor urmărite. Concursurile sunt niște întrebări care au totdeauna răspunsuri lămuritoare ; sunt stimulative pentru evoluțiile profesionale, nasc interesul pentru problemele publice și, oricum ar fi, stabilesc patențe profesionale. Nu prea facem concursuri pentru că au forme actuale foarte greoaie, sau cînd le facem, nu le întocmim pentru lucrări imediat necesare, căutăm niște rezultate care nu prea trebuie să angajeze ; le judecăm în cerc închis și nu le putem aplica niciodată. În tipul de sistem administrativ foarte închis în care lucrează la noi arhitecții, concursul stimulează și pune în evidență calități profesionale sau chiar viziuni specifice care sunt altfel pierdute pentru totdeauna din imaginea colectivă a orașelor noastre.

— Cum apreciați în ansamblu realizările din domeniul arhitecturii contemporane românești ?

— Nu pot să emit o judecată foarte obiectivă asupra activității generale a arhitecților. Multe lucrări nu le cunosc decît din fotografii, ceea ce este fals pentru o arhitectură. Arhitectura are trei dimensiuni materiale și a patra necomensurabilă (euritmia) care le însumează pe toate și îi formează caracterul și poezia. Arhitecturile trebuiesc văzute în climatul lor, în „stilul" lor, trebuiesc utilizate înăuntru, fiindcă pentru asta sunt în primul rînd făcute, ca să le poți aprecia cum se cuvine. Am însă foarte permanentă imaginea tinerilor arhitecți, cu examenele lor pentru diplomă, cu operele lor arhitecturale care însumează zeci de metri pătrați. Sunt sufluri mari. Sunt poziții interesante, sunt ingeniozități constructive, sunt caractere arhitecturale cu totul deosebite, cîte odată în întregime originale, altădată cu vădite bune manierisme internaționale. În lucrările lor omul nu apare înecat de tehnologie ; aș putea să spun că trec dincolo de practicismul curent, cu multă vigoare și multă poezie. Și după aceasta, sunt foarte surprins că dispar încet și pe nesimțite în mediocritatea unei confecții de serie, indiferentă.

Nu îmi dau bine seama ce se întîmplă. Dar cîteodată am și surprize inverse, cînd constat că o grupare urbană care însumează 40—50 mii locuitori este întocmită, amenajată și construită de cîte un profesionist pentru care nici studiile lui din școală, nici prezența lui arhitecturală nu ar fi mărturisit vreodată că ar fi apt să întocmească o atît de mare sarcină. În „Institutul de Arhitectură" în care lucrez sunt componenți ai corpului profesoral foarte tineri și extrem de capabili, spirite active, care printr-o situație administrativă absurdă sunt împiedicați însă să-și aducă contribuția virilă, arhitecturii noastre. Promovarea, justa promovare a spiritelor care vor și știu să facă bine ceea ce trebuie, sunt sigur că ar invigora arhitectura noastră, ar ajuta-o să se depășească.

Unde trebuie să construiască arhitectul totdeauna este un loc, un teren vacant ; arhitectul, ca să-și materializeze forța creatoare, se așează în fața unei planșete acoperită cu o hîrtie mare și albă, de asemenea goală în momentul gestației. Vă închipuiți ce rezultă dacă în aceste locuri vacante se substituie și un spirit absent de posibilități, de posibilități permanente sau chiar de posibilități momentane.

— Ați vorbit cu entuziasm despre tinerii dv. absolvenți. În calitate de profesor cu o îndelungată și foarte stimată activitate, credeți că există o generație tînără de arhitecți și dacă da, ce anunță, de ce se știe atît de puțin despre ea, în celelalte domenii ale artei generațiile tinere sînt mult mai net afirmate ?

— În ceea ce privește arhitectura, noile generații au învățămînt științific și practic mult mai bun, mai cuprinzător și mai extins decît cel care exista la noi între cele două războaie mondiale. Și de aceea găsesc tînăra generație mai bine înarmată pentru specialitatea ei. Dar experiențele proprii și maturizarea personală, durează opt-zece ani. Prezența activă și transformările succesive durează o viață întreagă.

Arhitectura este o profesie dificilă, cere tot timpul opțiuni și decizii personale și obiectul final, fiind un obiect fizic construit, cere o permanentă supraveghere. Problema pentru fiecare este posibilitatea rezistenței la o permanentă încordare. Afirmarea personală, dacă apare, apare foarte greu. Și mai ales dacă epoca respectivă apreciază arhitectura ca un component nemijlocit al unei culturi. Cîteodată, arhitectura ca factor cultural, se confundă cu construcția intensivă. Nu se poate aprecia foarte bine caracterul unei epoci în materie de arhitectură, altfel decît „post-festum".

Dacă umblăm printr-un oraș care nu este al nostru, apreciem caracterul lui, apreciem clădirile pregnante, fiindu-ne indiferent numele arhitecților sau al constructorilor. Judecăm însă foarte bine după aceste semne construite, starea și viziunea despre lume a societății respective.

Nici o profesie, și în special arhitectura, nu pornește pentru fiecare generație pe un covor roșu, festiv și moale. Drumul este plin de obstacole, îți trebuie perseverență să le depășești și, de fapt, greutățile depășite, chiar și unele insuccese, în comunicarea ta cu oamenii prin intermediul arhitecturii, te ajută și îți formează caracterul și intensitatea forței proprii. Consider că arhitectura ca și orașul sunt rezultatul unui dialog adînc cu materia, societatea și viața ei. Exprimarea numai a unei tehnologii sau numai a unei conjuncturi de afirmare, nu poate stabili imponderabilul și permanentul echilibru care să conțină ceva din invariabilul omenesc.

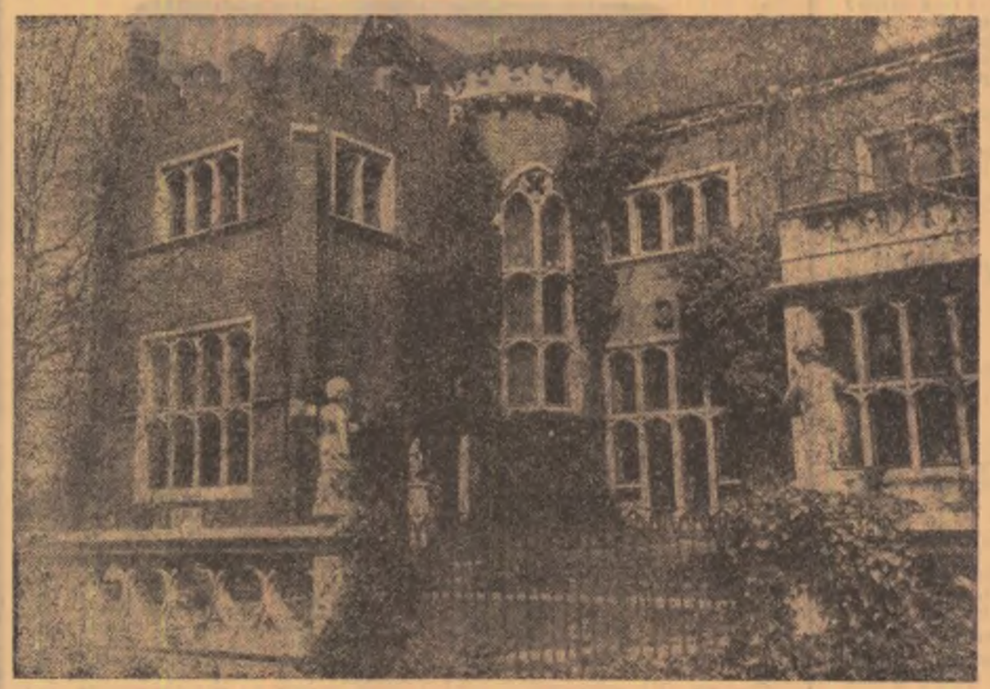

Muzeul Dr. Minovici

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.